

DBAM WSPIERAM TOWARZYSZĘ

Poradnik dla rodziców dzieci g/Głuchych i słabosłyszących

Poradnik powstał w ramach realizacji projektu Fundacji Akademia Młodych Głuchych **"Centrum wsparcia dla rodzin i kadry pedagogicznej"** finansowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych za pośrednictwem województwa mazowieckiego.

koordynatorzy projektu: Konrad Kozłowski, Anna Stopińska

redakcja i korekta: Anna Stopińska

skład i opracowanie graficzne: Jagoda Cerkiewnik

Warszawa, 2023 r.

ISBN:

Patronat:

Wstęp

Konrad Kozłowski, Anna Stopińska

1

Diagnozowanie słuchu u dzieci

Anna Geremek-Samsonowicz

2

Dostępne formy pomocy i wsparcia dla dzieci i rodzin

Alicja Klimczewska

3

Sposoby komunikacji i rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnościami słuchu

Agnieszka Pankowska, Małgorzata Zgoda

4

Nauka języka polskiego i polskiego języka migowego

Magdalena Bielak- Kościńska

5

Dostępne technologie wspomagające komunikację i naukę

Małgorzata Zgoda

6

Prawa i obowiązki rodziców

Marta Łempicka-Janik

7

System edukacji dzieci z niepełnosprawnościami słuchu

Anna Antos

8

Przykłady dobrych praktyk i inspiracji dla rodziców

Marta Łempicka-Janik

Wstęp

Szacuje się, że w Polsce jest około 50 tysięcy osób głuchych oraz około 900 tysięcy osób słabosłyszących, a blisko 3 miliony doświadcza lekkich uszkodzeń słuchu. Dla wielu rodziców, których dotychczasowe doświadczenie nie obejmowało bliskiego kontaktu z osobami niesłyszącymi, diagnoza informująca, że ich dziecko również nie słyszy, może być ogromnym zaskoczeniem. Stają w obliczu nowej rzeczywistości, muszą podjąć szereg decyzji związanych z rehabilitacją, aparutowaniem, a także wyborem sposobu komunikacji z dzieckiem. Nierzadko jednak borykają się z brakiem pełnego dostępu do informacji, co dodatkowo utrudnia proces adaptacji.

W środowisku medycznym, głuchota często jest postrzegana jako rodzaj niepełnosprawności, która wymaga leczenia. Jednak spojrzenie kulturowe na głuchotę jest zupełnie inne i zakłada przynależność do mniejszości osób głuchych, których pierwszym językiem jest język migowy. Niezależnie od tego, jakie podejście przyjmuje się wobec tego wyzwania, jedno jest pewne – rodzice pragną dla swoich dzieci jak najlepiej.

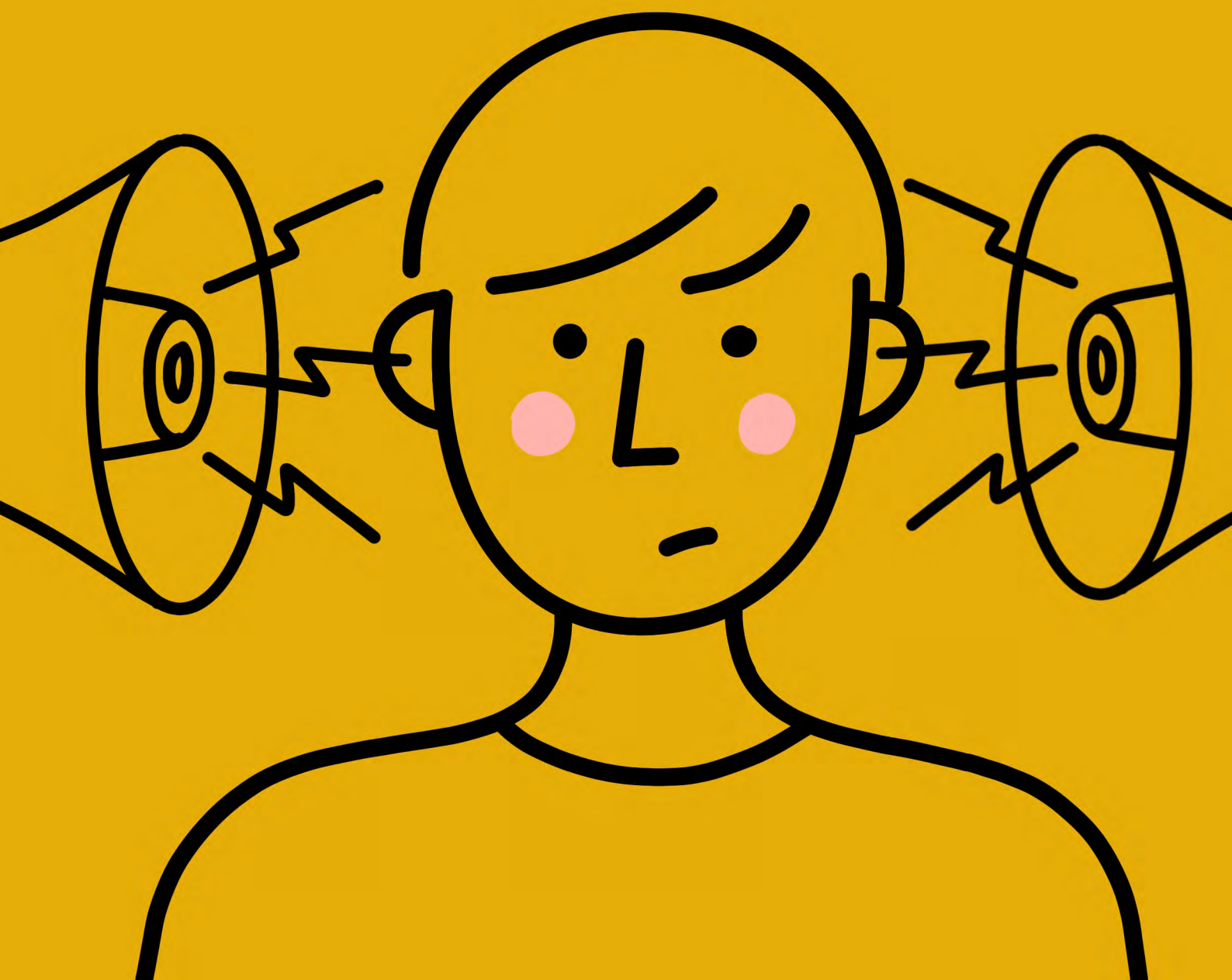
Wierzymy, że dostarczając informacji i doświadczeń osób, które od lat związane są ze środowiskiem osób niesłyszących, możemy pomóc pokonać trudności i lepiej zrozumieć potrzeby dzieci. W naszym poradniku postanowiliśmy skupić się na ośmiu kluczowych tematach, które są istotne w życiu rodziny z dzieckiem niesłyszącym lub słabosłyszącym. Mamy nadzieję, że nasze Ekspertki dzieląc się swoją wiedzą będą dla wsparciem, inspiracją i źródłem praktycznych wskazówek, które pozwolą pielęgnować potencjał dzieci i cieszyć się każdym etapem ich rozwoju.

Konrad Kozłowski i Anna Stopińska

Koordynatorzy projektu

Diagnozowanie słuchu u dzieci

Anna Geremek-Samsonowicz

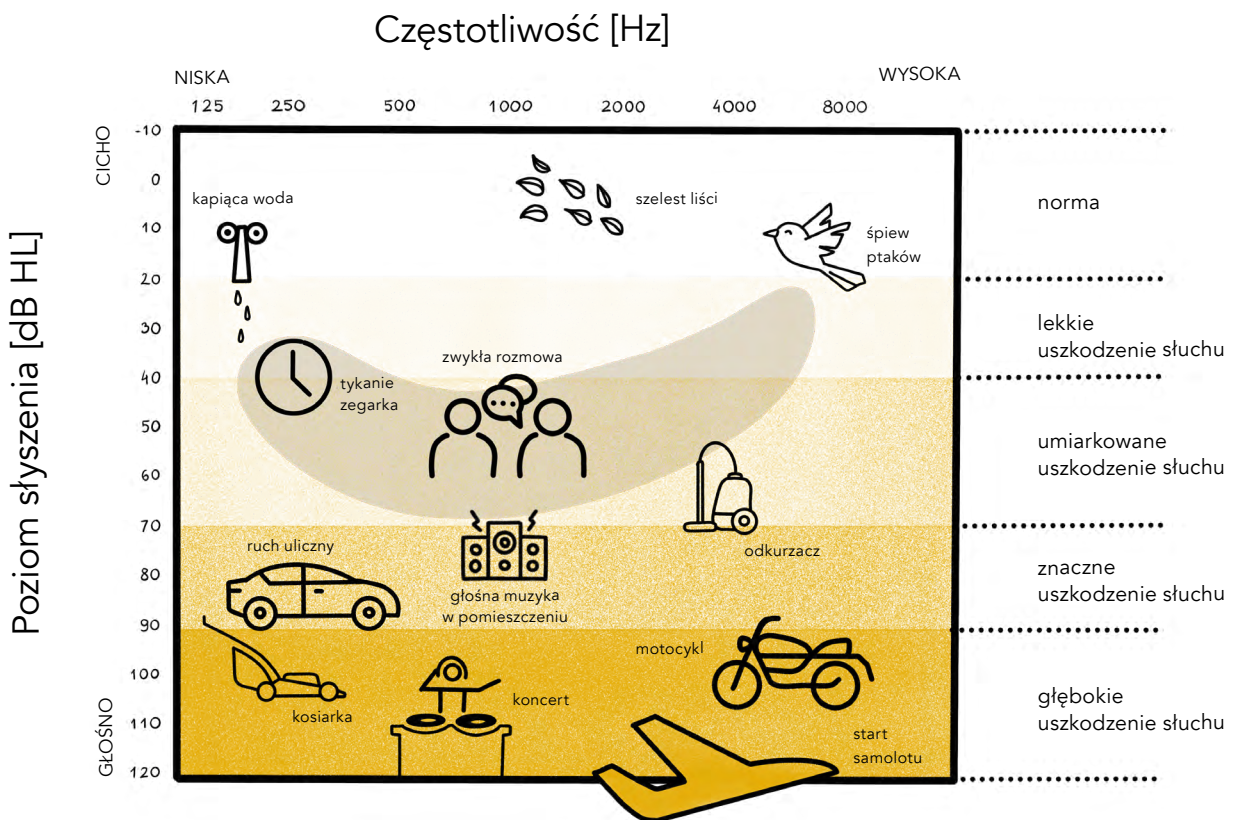
Diagnozowanie słuchu u dzieci

Anna Geremek-Samsonowicz

Słuch jest dla człowieka bardzo ważnym narządem zmysłu. Dzięki niemu możemy uzyskać informacje o zagrażającym niebezpieczeństwie, o wydarzeniach dziejących się wokół nas – zarówno tych w pobliżu, jak i w pewnej odległości. Prawidłowe słyszenie jest warunkiem opanowania mowy. Słuch zapewnia nam orientację, służy osobistemu bezpieczeństwu, a także ma duże znaczenie w zdobywaniu i rozwoju wielu sprawności.

Zaburzenie słuchu wpływa nie tylko na mowę, lecz na cały rozwój człowieka. Wady słuchu są zaburzeniami, które utrudniają odbiór mowy otoczenia, a w skrajnych przypadkach – wręcz go uniemożliwiają.

Według podawanych statystyk dwoje na 1000 rodzących się dzieci w Polsce ma obustronny głęboki niedosłuch zmysłowo-nerwowy, a sześcioro ma różnego problemu ze słuchem, jest to więc istotny problem społeczny.

Od 2002 roku populacja noworodków rodzących się w Polsce została objęta programem Powszechnych Przesiewowych Badań Słuchu, który umożliwia wczesną diagnostykę, podjęcie leczenia i rehabilitacji. Dzięki Wielkiej Orkiestrze Świątecznej Pomocy został wdrożony program powszechnych badań przesiewowych noworodków w oddziałach noworodkowych. Wcześniej próbowano wykonywać np. badania dzieci z grup ryzyka wystąpienia wady słuchu, nie dawało to jednak możliwości powszechnego badania wszystkich urodzonych dzieci. Dopiero program WOŚP umożliwił przebadanie całej populacji rodzących się dzieci.

Przyjęte w Polsce i na świecie standardy diagnostyczno-terapeutyczne opierają się na zaleceniach Joint Committee on Infant Hearing, które precyzują, że diagnoza niedosłuchu powinna być postawiona w czasie pierwszych 3 miesięcy życia dziecka, tak aby protezowanie aparatami słuchowymi i wdrożenie systematycznej, intensywnej rehabilitacji słuchu rozpoczęło się przed 6. miesiącem życia dziecka.

Założeniem badań przesiewowych jest wykonanie w pierwszych dobach życia w oddziale noworodkowym badania otoemisji akustycznej. Jest to całkowicie obiektywne badanie, które jest nieinwazyjne i bezbolesne. Wymaga umieszczenia mikrosondy w przewodzie słuchowym dziecka i dokonania pomiaru. Należy zauważyć, że nie jest to badanie poziomu słuchu. Przy tym pomiarze nie badamy, jak dziecko słyszy, a jedynie kwalifikujemy dzieci, które nie przeszły pozytywnie tego badania, do dalszej obserwacji. Nikt na podstawie tego badania nie ma prawa powiedzieć: „Państwa dziecko nie słyszy”. Informacja dla rodziców powinna być taka, że dziecko nie przeszło badań przesiewowych i badanie należy powtórzyć.

Tu zapewne padnie pytanie: „Dlaczego moje dziecko nie przeszło badań przesiewowych?”. Przyczyn może być bardzo dużo. Oczywiście może istnieć problem ze słuchem, ale powodem może być także niedrożny przewód słuchowy, zaleganie maż płodowych, niedojrzałość włókien nerwowych, błąd pomiaru, ale też - jak wskazuje piśmiennictwo - 5% populacji przy prawidłowym słuchu nie ma prawidłowego wyniku badania otoemisji akustycznej. Po takim badaniu w książeczce zdrowia dziecka powinna być umieszczona wklejka, gdzie

kolor granatowy oznacza, badanie przesiewowe prawidłowe, zaś kolor żółty – konieczność powtórzenia tego badania. W tym miejscu należałoby omówić jeszcze grupę dzieci, które powinny mieć powtórzone badanie otoemisji akustycznej, pomimo prawidłowego badania przesiewowego.

Są to noworodki z grup wysokiego ryzyka wystąpienia wady słuchu. Do grup wysokiego ryzyka wystąpienia wady słuchu zaliczamy przede wszystkim dzieci z wywiadem obciążonym niedosłuchem w rodzinie. Podłoże genetyczne jest najczęstszą przyczyną niedosłuchu. Inne powody to: infekcje wewnątrzmaciczne, różyczka, cytomegalia, opryszczka, toksoplazmoza, wszelkie wady twarzoczaszki u dziecka, niska masa urodzeniowa, niska punktacja Apgar 0-4, niedotlenienie, objawy zamartwicy, leki ototoksyczne. Dzieci z grupy ryzyka, powinny być skierowane na ponowne badania w poradni audiologicznej.

Wizyta noworodka z nieprawidłowym wynikiem badania przesiewowego w poradni audiologicznej służy weryfikacji jego wyników badań przesiewowych. Dzieci, które w powtórnym badaniu słuchu metodą otoemisji akustycznej, nie uzyskały prawidłowego wyniku, kwalifikuje się do przeprowadzenia pełnej diagnostyki audiologicznej.

Wizyta powinna odbyć się przed ukończeniem przez dziecko 2. miesiąca życia. Diagnozę rozpoczynamy od dokładnie zebranego wywiadu obejmującego okres ciąży i porodu, uwzględniającego obecność czynników ryzyka uszkodzenia słuchu ze szczególnym naciskiem na występowanie niedosłuchu w rodzinie. Pod uwagę bierze się aktualny stan zdrowia dziecka i jego reakcje słuchowe. Pełne badanie przeprowadzone przez lekarza powinno obejmować dokładną ocenę przewodów słuchowych i błon bębenkowych z zastosowaniem zarówno wideootoskopii, jak i badania mikroskopowego umożliwiającego należyte oczyszczenie przewodów słuchowych zewnętrznych niemowlęcia.

Standardowa diagnostyka audiologiczna powinna obejmować badanie audiometrii impedancyjnej, badanie otoemisji akustycznej i pełne diagnostyczne badanie potencjałów wywołanych z pnia mózgu. Wszystkie te badania są obiektywne i nie wymagają współpracy dziecka.

Przy badaniu otoemisji i impedacji dziecko powinno być spokojne. Natomiast podczas badania potencjałów wywołanych z pnia mózgu dziecko powinno spać. Możliwe jest wykonanie badania w czuwaniu pacjenta, ważne jest jednak, aby dziecko nie przyjeżdżało na badanie już śpiące. Dziecko przed badaniem musi mieć umieszczone elektrody na głowie, co wybudza dziecko. Najlepiej jak dziecko zgłasza się na badanie głodne i niewyspane, ponieważ po umieszczeniu elektrod i następnie nakarmieniu, łatwiej zasypia. Do przeprowadzenia tego badania potrzebujemy około godziny snu dziecka.

Badanie potencjałów wywołanych z pnia mózgu – ABR, jest wykonywane z zastosowaniem typowych bodźców: trzasku szerokopasmowego i krótkich tonów o częstotliwościach 500 i 1000 Hz. W szczególnych przypadkach wykonujemy też badanie na przewodnictwo kostne. U małego dziecka na ogół badanie ABR można przeprowadzić w ciągu dnia lub w śnie fizjologicznym w nocy. W szczególnych sytuacjach badanie przeprowadza się w anestezji, czyli farmakologicznym uśpieniu dziecka. W celu postawienia ostatecznej diagnozy powinniśmy powtórzyć badania ABR minimum dwukrotnie.

Zdiagnozowanie niedosłuchu u dziecka wymaga zastosowania aparatów słuchowych, ewentualnie – w przypadkach znacznego lub głębokiego niedosłuchu – operacji wszczepienia implantu ślimakowego.

Na tym etapie leczenia należy wdrożyć systematyczną rehabilitację logopedyczną i wyjaśnić rodzicom jej znaczenie. Należy zapewnić rodzicom pomoc i wsparcie psychologa. Diagnoza powinna pociągać za sobą próbę ustalenia przyczyny niedosłuchu. Każde dziecko z odbiorczym uszkodzeniem słuchu powinno być zbadane przez genetyka klinicznego i neurologa dziecięcego, poddane szczegółowej diagnostyce pediatrycznej pod kątem ustalenia możliwości zakażenia wewnątrzmacicznego, w razie potrzeby konsultowane przez innych specjalistów pediatrów.

Istotnym elementem diagnozy małego dziecka są rodzice i opiekunowie. Obserwacja rodziców rozwoju słuchowego dziecka jest bardzo ważna: to rodzice na co dzień obserwują jego rozwój. Zawsze należy uwzględnić ich niepokój, że dziecko nie zawsze reaguje na dźwięki i że reakcje bywają

niepowtarzalne. Lekarz-pediatra powinien w takiej sytuacji skierować dziecko na konsultację audiologiczną. Z uwagi na to, że część niedosłuchów genetycznych to tzw. niedosłuchy recesywne, które mogą rozwijać się nie od początku życia dziecka lecz później. Może wystąpić też błąd pomiaru, gdzie dziecko ma wpis w książeczce zdrowia, że prawidłowo przeszło badania skreeningowe, a wynik był fałszywie dodatni z uwagi na nieprawidłowe wykonanie badania. W takiej sytuacji zawsze należy powtórzyć badanie słuchu najpierw otoemisje akustyczne i ewentualnie potencjały wywołane z pnia mózgu, nawet jeśli pierwotnie wyniki były prawidłowe.

Diagnostyka niedosłuchu małego dziecka wymaga doświadczenia zespołu wykonującego badania, skupienia nad małym pacjentem, dobrej współpracy z rodzicami lub opiekunami. Niezmiennie istotne jest wykonanie pełnej diagnozy w pierwszych miesiącach życia dziecka i zastosowania odpowiednich standardów medycznych jak: aparatowanie lub przeprowadzenie operacji wszczepienia implantu ślimakowego oraz włączenie rehabilitacji. Takie postępowanie jest podstawą jak najlepszego rozwoju słuchowego dziecka, jak również harmonijnego rozwoju ogólnego.

O Autorce:

Anna Geremek-Samsonowicz – dr n. med specjalista otolaryngologii i audiologii, której działalność zawodowa związana z diagnostyką audiologiczną małego dziecka oraz z programem leczenia zaburzeń słuchu przy użyciu implantów ślimakowych. Prywatnie matka niesłyszącej córki.

Dostępne formy pomocy, wsparcia dla dzieci i rodzin

Alicja Klimczewska

Dostępne formy pomocy, wsparcia dla dzieci i rodzin

Alicja Klimczewska

Osoby słabosłyszące, g/Głuche mogą otrzymać wsparcie finansowe od państwa. W tej części poradnika przedstawię w jaki sposób można otrzymać pomoc, jakie formalności są konieczne i do jakich świadczeń ma prawo rodzic i dziecko z niepełnosprawnością słuchu.

Jak wygląda wsparcie od chwili narodzin?

Gdy rodzic wie, że jego dziecko nie słyszy powinien zgłosić się do rejonowej poradni psychologiczno-pedagogicznej. W tej placówce rodzic składa wniosek o wydanie opinii dotyczącej ewentualnej potrzeby prowadzenia wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka (WWRD). Specjaliści poradni po analizie dokumentacji medycznej, zebraniu wywiadu z rodzicami i przeprowadzeniu wymaganych badań wydają stosowne orzeczenie. Dzięki temu rodzina otrzymuje bezpłatną opiekę psychologiczną, pedagogiczną i logopedyczną. Zajęcia WWRD odbywają się w domach rodzinnych lub w szkołach specjalnych dla głuchych i słabosłyszących, w fundacjach działających na ich rzecz. Przykładowo w Warszawie zajęcia wczesnego wspomaganie prowadzi Instytut Głuchoniemych na Placu Trzech Krzyży, Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Słabosłyszących nr 15 na ulicy Twardej, fundacja Echo, fundacja Usłyszeć świat oraz poradnie psychologiczno-pedagogiczne, jeśli mają dodatkowe godziny logopedyczne. Warto sprawdzić w rejonie zamieszkania, jakie placówki służą wsparciem w tym zakresie.

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego

Przed przyjęciem do przedszkola ważne jest uzyskanie **orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego**. Aby otrzymać ten dokument rodzice dziecka niepełnoletniego powinni złożyć pisemny wniosek do zespołu orzekającego we właściwej poradni. Poradnie udostępniają formularze wniosków, które należy wypełnić. Tylko rodzice lub prawni opiekunowie

mogą wystąpić z wnioskiem o wydanie orzeczenia. Nie ma prawa uczynić tego żadna placówka oświatowa.

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydaje publiczna poradnia specjalistyczna wskazana przez kuratora oświaty. Informację o tym, która to poradnia możemy uzyskać w przedszkolu/szkole dziecka lub w rejonowej poradni psychologiczno-pedagogicznej. Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego to dokument, na podstawie którego dziecko może rozpocząć kształcenie w szkole specjalnej, zaś w szkołach ogólnodostępnych lub integracyjnych uzyskać stosowne do potrzeb wsparcie specjalistów. Ten dokument będzie aktualizowany przez całą ścieżkę edukacyjną dziecka – przed rozpoczęciem szkoły podstawowej i ponadpodstawowej, bądź w sytuacji, gdy zmienią się warunki zdrowotne dziecka, np. zwiększy się wada słuchu czy zostanie zdiagnozowane dodatkowe schorzenie.

Orzeczenie o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności

Ważnym dokumentem uprawniającym do korzystania z ulg i przywilejów jest **orzeczenie o stopniu niepełnosprawności**. Osoby do 16 roku życia za pośrednictwem rodzica mogą ubiegać się o orzeczenie o niepełnosprawności. Wniosek w celu wydania tego orzeczenia należy złożyć w oddziale Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności właściwym dla miejsca zameldowania dziecka lub osoby dorosłej.

Złożone dokumenty są podstawą do rozpatrzenia wniosku oraz wyznaczenia terminu posiedzenia komisji, podczas której orzekane jest uprawnienie do otrzymania orzeczenia.

Od momentu złożenia właściwych dokumentów, termin prac komisji orzekającej wyznaczany jest w ciągu 30 dni.

Aby otrzymać orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności należy złożyć:

1. wypełniony i czytelnie podpisany wniosek;
2. zaświadczenie lekarskie o stanie zdrowia wydane dla potrzeb Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności, wystawione przez lekarza rodzinnego lub specjalistę (zaświadczenie ważne jest przez 30 dni od daty wystawienia)

3. poświadczone za zgodność z oryginałem kserokopie posiadanej dokumentacji medycznej (np.: historia choroby, karty informacyjne leczenia szpitalnego, wyniki badań diagnostycznych, konsultacje specjalistyczne, opinie psychologiczne itp.)
4. inne dokumenty mogące mieć wpływ na ustalenie niepełnosprawności np.: kserokopie uprzednio wydanych orzeczeń.

Po złożeniu powyższych dokumentów do oddziału Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności, należy oczekiwać na informację pisemną w sprawie terminu komisji orzekającej. W przypadku osób niepełnoletnich na posiedzeniu komisji powinien być rodzic. W przypadku decyzji pozytywnej, orzeczenie wydawane jest w formie pisemnej maksymalnie w terminie 14 dni od dnia posiedzenia.

Różne formy wsparcia finansowego

Zasiłek pielęgnacyjny

Zasiłek pielęgnacyjny jest to świadczenie przyznawane w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osobie w związku z jej niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje:

- niepełnosprawnemu dziecku do 16. roku życia jeżeli posiada orzeczenie o niepełnosprawności.
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała do ukończenia 21 roku życia,
- osobie, która ukończyła 75 lat.

Aby korzystać z tej formy wsparcia należy złożyć wniosek o ustalenie prawa do zasiłku pielęgnacyjnego. Składa się go w urzędzie gminy lub miasta właściwym ze względu na miejsce zamieszkania lub w ośrodku pomocy społecznej czy innej jednostce, która zajmuje się realizacją świadczeń rodzinnych, np. w dowolnej jednostce organizacyjnej ZUS.

Świadczenie pielęgnacyjne

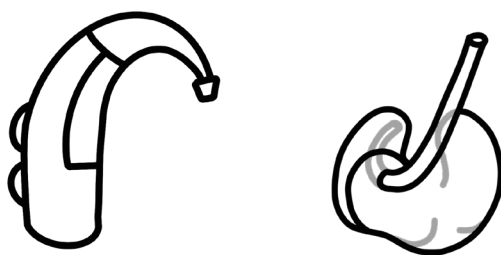
Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje osobie, która zrezygnuje z etatu bądź innej formy zatrudnienia w celu sprawowania osobistej opieki nad niepełnosprawnym dzieckiem. Prawo do takiego świadczenia przysługuje określonej grupie opiekunów.

Otrzymanie świadczenia uwarunkowane jest przede wszystkim tym, czy osoba legitymująca się orzeczeniem o niepełnosprawności wymaga stałej lub długotrwałej opieki bądź pomocy drugiej osoby w związku ze swoją niepełnosprawnością lub niemożliwością samodzielnej egzystencji. W przypadku dziecka – jeśli udział drugiej osoby jest konieczny w procesie leczenia, rehabilitacji bądź edukacji.

Świadczenie to najczęściej wypłacają ośrodki pomocy społecznej. W celu jego otrzymania należy przedłożyć następujące dokumenty:

1. wniosek o ustalenie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego,
2. skrócony odpis aktu urodzenia dziecka lub inny dokument urzędowy potwierdzający wiek, w przypadku gdy osobą wymagającą opieki jest dziecko,
3. orzeczenie o niepełnosprawności lub o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Dofinansowanie z Narodowego Funduszu Zdrowia

Na podstawie badania u lekarza specjalisty i wydanego przez niego "zlecenia na zaopatrzenie w wyroby medyczne" można ubiegać się z Narodowego Funduszu Zdrowia (NFZ) o refundację na rzecz **aparatów słuchowych dla dzieci i młodzieży do 26. roku życia:**

Aparaty słuchowe: refundacja obejmuje dofinansowanie kosztów zakupu jednego lub dwóch aparatów słuchowych. W przypadku osób do 26. r.ż. refundacja przysługuje raz na trzy lata. Aby uzyskać refundację średnia wartość progu słyszenia (niedosłuchu) musi przekraczać wartość 30 dB HL.

Uwaga:

Po przyznaniu dofinansowania przez NFZ na zakup aparatów słuchowych, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych za pośrednictwem MOPR lub PCPR przekazuje w miarę posiadanych środków dofinansowanie. Do jego otrzymania potrzebne jest orzeczenie o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności.

Wkładki uszne: refundacja obejmuje kwotę jedną lub dwie wkładki. W przypadku osób do 26. r.ż. refundacja przysługuje każdorazowo, wg zapotrzebowania. Aby uzyskać refundację średnia wartość progu słyszenia (niedosłuchu) musi przekraczać wartość 30 dB HL. systemy wspomagające słyszenie np. system FM - refundacja przysługuje raz na pięć lat.

Osoby dorosłe po ukończeniu 26. roku życia również mają prawo do refundacji:

1. aparatów słuchowych: refundacja obejmuje zakup jednego lub dwóch urządzeń, przysługuje raz na pięć lat. Aby uzyskać refundację średnia wartość progu słyszenia (niedosłuchu) musi przekraczać wartość 40 dB HL.

2. Wkładek usznych: przysługuje raz na pięć lat. Aby uzyskać refundację średnia wartość progu słyszenia (niedosłuchu) musi przekraczać wartość 40 dB HL. W otrzymaniu dofinansowania brany jest pod uwagę dochód na członka rodziny.

Można również uzyskać refundację 100% wszczęcia jednego lub dwóch Implantów ślimakowych dla osoby od 6 miesiąca życia.

Wsparcie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Dla osób posiadających grupę inwalidzką lub orzeczenie o niepełnosprawności, możliwe jest dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Wielkość otrzymanego świadczenia jest uzależnione od powiatu, w którym mieszka osoba g/Głucha, słabosłysząca oraz okresu, w którym stara się o dofinansowanie. Środki PFRON wydawane są przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR dotyczy osób zamieszkujących

w powiecie danej miejscowości), Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej (MOPS) oraz Miejskie Ośrodki Pomocy Rodzinie (MOPR) w dużych miastach wojewódzkich. Wielkość refundacji ze środków PFRON jest zróżnicowana i jest ustalana odrębnie dla danego województwa na konkretny rok kalendarzowy.

RADA: Aby znaleźć odpowiedni PCPR dla danego powiatu wystarczy w wyszukiwarce internetowej kliknąć na link:

www.pcpr.info/znajdzswojpcpr, lub wpisać „**PCPR nazwa miasta**”.

Chcąc znaleźć MOPS (MOPR) dla danego miejsca zamieszkania, trzeba wpisać „**MOPS nazwa miasta**” (np.: MOPS Warszawa).

PFRON oferuje dofinansowanie **turnusów rehabilitacyjnych** takich jak:

- turnusy dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej,
- turnusy dla osób niepełnosprawnych zatrudnionych,
- turnusy dla osób niepełnosprawnych nieaktywnych zawodowo,
- turnusy dla osób niepełnosprawnych pracujących na własny rachunek.

Dofinansowanie może pokryć od około 40% do 90% kosztów uczestnictwa w turnusie.

Program Aktywny Samorząd

Moduł I

W ramach programu Aktywny Samorząd Moduł I PFRON umożliwia uzyskanie pomocy finansowej w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania. Z pomocy mogą skorzystać osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności do 16. roku życia lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu i trudnościami w komunikowaniu się za pomocą mowy.

Dofinansowanie można uzyskać raz na 5 lat.

Moduł II

Program Aktywny Samorząd Moduł II PFRON jest adresowany do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności uczących się w szkole policealnej, studiujących w wyższej szkole czy w kolegium. Obejmuje wsparcie

finansowe dwa razy w roku - w marcu i w październiku studenci i uczniowie mogą ubiegać się o dofinansowanie kosztów kształcenia.

Obecnie można otrzymać wsparcie w postaci:

1. dodatku na pokrycie kosztów kształcenia;
2. dodatku na uiszczenie opłaty za przeprowadzenie przewodu doktorskiego;
3. opłaty za naukę (czesne).

Korzystanie z usług tłumacza języka migowego

Dofinansowanie do zakupu usługi tłumacza języka migowego lub tłumacza przewodnika. Wniosek o dofinansowanie można złożyć w PCPR, MOPR albo MOPS w miejscu zamieszkania lub za pośrednictwem portalu System Obsługi Wsparcia.

Celem dofinansowania jest wsparcie osób niepełnosprawnych wymagających pomocy tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika. Celem usług tłumacza języka migowego jest ułatwienie niezależnego, samodzielnego i aktywnego funkcjonowania osób niesłyszących lub niedosłyszących. Do uzyskania dofinansowania potrzebne jest jedynie aktualne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub dokument równoważny. Wnioski przyjmowane są przez cały rok. Dofinansowania wypłacane są do momentu, do którego Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie dysponuje środkami na ten cel.

W PFRON można również ubiegać się raz na 3 lata o środki na **likwidację barier w komunikowaniu się i likwidację barier technicznych. Można otrzymać** na zakup laptopa **zwrot** do 95% kosztów przedsięwzięcia, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia. Można otrzymać wsparcie do zakupu np. dzwonek do drzwi, budzików. O to świadczenie może starać się każdy kto ma znaczny, umiarkowany lub lekki stopień niepełnosprawności lub orzeczenie o niepełnosprawności w przypadku osób do 16. r. ż. Należy wykazać, że dana osoba ma indywidualne potrzeby wynikające z niepełnosprawności, które mogą być zrealizowane dzięki dofinansowaniu, a przedmiot wniosku umożliwi lub w znacznym stopniu ułatwi osobie niepełnosprawnej wykonywanie podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem.

Wsparcie w rozwoju językowym

W PFRON można też ubiegać się o dofinansowanie na szkolenie w zakresie nauki języka polskiego oraz polskiego języka migowego oraz tłumacza-przewodnika. Wnioskodawcą może być osoba doświadczająca trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się (ze względu na stan zdrowia), zwana dalej „osobą uprawnioną”, osoba będąca członkiem rodziny osoby uprawnionej, w tym współmałżonkiem, dzieckiem własnym i przysposobionym, dzieckiem obcym przyjętym na wychowanie, pasierbem, rodzicem, rodzicem współmałżonka, rodzeństwem, ojczymem, macochą, zięciem i synową, zwana dalej „członkiem rodziny”, osoba mająca stały lub bezpośredni kontakt z osobą uprawnioną.

Wnioski można pobrać ze strony internetowej PFRON, wypełnić go na platformie SOW internetowo lub uzyskać wniosek w miejscowym oddziale PCPR lub MOPS.

Wsparcie finansowe zbierane na subkoncie

Za pośrednictwem organizacji pożytku publicznego, tj. fundacje, stowarzyszenia można bezpłatnie założyć subkonto dla niepełnosprawnej lub chorej osoby niezależnie od wieku – dorosłego lub dziecka. Na tym koncie są zbierane darowizny w formie 1,5% podatku. Organizacje nie pobierają żadnych prowizji za prowadzenie konta lub wypłaty. Cała kwota przekazana przez podatników trafi na subkonto.

Każda osoba chora lub niepełnosprawna, która ma jakikolwiek dokument potwierdzający jej sytuację zdrowotną (zaświadczenie od lekarza, orzeczenie o niepełnosprawności, dokumenty ze szpitala itp.) niezależnie od wieku – dziecko czy dorosły, może zbierać 1,5% podatku.

Jak założyć subkonto 1,5%?

Należy wypełnić formularz rejestracji w wybranej fundacji i w ZUS. Potrzebne do tego będą skany lub zdjęcia dokumentu potwierdzającego tożsamość, dokument potwierdzający sytuację zdrowotną oraz zdjęcie osoby potrzebującej.

Środki zebrane na subkoncie 1,5% są przeznaczone na wydatki za leczenie, wizyty lekarskie, rehabilitację, paliwo itp. Wystarczy, że prześlesz zdjęcia faktur przez internet do organizacji, w której masz subkonto.

O Autorce:

Alicja Klimczewska – surdopedagożka, wieloletnia pedagożka szkolna w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Głuchych w Warszawie. Lektorka Polskiego Języka Migowego m.in. na Uniwersytecie Warszawskim, Tłumaczka PJM. Wielbicielka ludzi i sztuki, pasjonatka podróży. Matka dwóch wspaniałych Codaków.

Sposoby komunikacji i rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnościami słuchu

Agnieszka Pankowska, Małgorzata Zgoda

Sposoby komunikacji i rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnościami słuchu

Agnieszka Pankowska, Małgorzata Zgoda

Komunikacja jest przekazywaniem i odbieraniem informacji w bezpośrednim kontakcie z drugą osobą¹. Osoby z niepełnosprawnością słuchową, która wystąpiła od urodzenia lub przed ukończeniem przez nie 3. roku życia (okres prelingwalny, zanim nauczyły się mówić) mogą w dorosłości komunikować się na kilka sposobów: porozumiewać się tylko werbalnie – używać języka mówionego, bądź porozumiewać się korzystając tylko z języka migowego, mogą także być osobami dwujęzycznymi i porozumiewać się zarówno w języku mówionym, jak i migowym.

Odrębną grupę osób, będą stanowiły te, u których z różnych przyczyn np. dodatkowo występującej niepełnosprawności intelektualnej, porozumiewanie odbywa się za pomocą komunikacji alternatywnej i wspomagającej. Przykładami systemów komunikacji alternatywnej są: piktogramy (PIC), System PCS (Picture Communication Symbols) czy system komunikacji Bliss. Porozumiewanie odbywa się za pomocą osobistej książki komunikacyjnej, obecnie częściej tabletu z oprogramowaniem, gdzie osoba wskazuje w dowolny sposób obrazki, które ilustrują myśl, jaką chce przekazać.

Decyzja co do wyboru sposobu porozumiewania się osób z niepełnosprawnością słuchu może wiązać się z ich osobistym podejściem. Takim przykładem są osoby, które w toku rehabilitacji i rewalidacji nauczyły się mówić jednak zdecydowały, że będą funkcjonowały porozumiewając się w języku migowym. Wiąże się to także z identyfikowaniem się z kulturą Głuchych. Decyzję podejmują jako nastolatki lub później, już w dorosłości. Jednak znacznie częściej wybór komunikacji w języku migowym wiąże się z brakiem postępów w rozumieniu mowy na drodze słuchowej i ograniczeniem lub brakiem rozwoju mowy werbalnej. Język migowy staje się wówczas metodą alternatywną, tak jak inne metody wspomagające komunikację.

¹ Słownik języka polskiego pod red. W. Doroszewskiego

Znajomość języka (zasób słów, reguł łączących te słowa i realizacja warstwy artykulacyjnej) u osób dorosłych, które mają niedosłuch od wczesnego dzieciństwa mogą być takie same jak osób ze słuchem prawidłowym, jednak często mogą one odbiegać od normy lub uzusu i przypominać sposób wypowiedzi charakterystyczny dla obcokrajowców, którzy uczą się innego języka. Podobnie tworzenie głosu może być zniekształcone w różnym stopniu. To z kolei wpływa na zrozumiałość ich wypowiedzi, szczególnie przez osoby niezwiązane ze środowiskiem osób z wadą słuchu. Niektóre osoby w ogóle nie będą wypowiadały słów i będą komunikowały się z otoczeniem wyłącznie w języku migowym.

Jest wiele powodów dużego zróżnicowania możliwości komunikacyjnych wśród osób z niepełnosprawnością słuchową powstałą we wczesnym dzieciństwie. Na większość z nich największy wpływ mają decyzje rodziców, opiekunów dziecka i środowiska, w którym funkcjonują. Diagnoza głębokiego niedosłuchu lub głuchoty u dziecka rodzi w rodzicach słyszących obawę o brak możliwości porozumiewania się z dzieckiem w najbardziej dla nich naturalny sposób, tj. komunikując się werbalnie. Takich obaw nie podzielają rodzice niesłyszący, którzy komunikują się z otoczeniem w języku migowym. Język ten nie wymaga od użytkowników zdolności słyszenia. Rozwój komunikacji – nabywanie mowy i języka niezależnie od formy – fonicznej czy migowej, odbywa się na tej samej zasadzie stałego, intensywnego kontaktu z osobami posługującymi się danym językiem. Osoby z najbliższego otoczenia dziecka stają się wzorem do nauki dla dziecka.

Akwizycja (nabywanie) języka polega na swobodnym, mimowolnym dostępie dziecka do wzorców językowych w codziennych sytuacjach. Porozumiewanie się za pomocą znaków/gestów języka migowego wydaje się być najbardziej dostępne dla dziecka niesłyszącego. Jednak rodzice słyszący praktycznie nigdy nie posiadają szerokich kompetencji w języku migowym wystarczających do bogatej stymulacji rozwoju języka dziecka tym sposobem. Poza tym praktycznie wszyscy rodzice słyszący chcą, by ich dzieci posługiwały się mową w taki sam sposób, jak i oni. Także wśród wielu rodziców niesłyszących przejawia się pragnienie wychowania dzieci w nurcie dwujęzycznym, tak żeby mogły one posługiwać się językiem migowym i mową.

Chcąc zrealizować te cele, rodzice muszą podejmować ważne decyzje w bardzo krótkim czasie po diagnozie medycznej. W trudnym emocjonalnie i stresującym momencie, gdy adaptują się do nowej dla nich roli rodzica dziecka z niepełnosprawnością słuchową. Edukują się w obszarze zazwyczaj w ogóle im nieznanym i rozpoczynają różnorodne działania m.in. formalno – prawne niezbędne do podejmowania kolejnych kroków. Czas ma niebagatelne znaczenie. Prawidłowo rozwijające się dziecko przyswaja sobie mowę w ciągu pierwszych lat swojego życia, gdzie okresem najbardziej istotnym są pierwsze 3 lata życia dziecka. Jest to okno czasowe, które właściwie wykorzystane zabezpiecza mózg dziecka przed zjawiskiem deprywacji słuchowej (pozbawienia, braku dostępu do zjawisk słuchowych), która ma wpływ na rozwój ośrodkowego układu nerwowego dziecka. Zbyt późno podjęte działania mogą mieć negatywne skutki, które pozostają niezmiennie do końca życia. Zdiagnozowany niedosłuch, jedno, czy obustronny w każdym stopniu niesie ryzyko pogorszenia odbioru mowy – detekcji dźwięku, czyli umiejętności reagowania na obecność dźwięku lub jego braku. Jest to podstawowa umiejętność, na bazie której dziecko buduje kolejne umiejętności słuchowe: dyskryminację i identyfikację dźwięków oraz rozumienie mowy.

Rodzice decydują o protezowaniu słuchu dziecka. Wyrażają zgodę na operacje poprawiające słuch. Odpowiadają za systematyczne zakładanie dziecku protez, ich obsługę, zasilanie, naprawy, wizyty kontrolne u różnych specjalistów. Aktualne badania potwierdzają, że skuteczność stosowania technologii poprawiających słyszenie wymaga korzystania przez dziecko z protez minimum 10 godzin na dobę (8 h w przypadku dzieci do 3 roku życia).

Rolą rodziców jest zapewnienie dziecku bezpieczeństwa oraz stabilności psychicznej, materialnej, społecznej i emocjonalnej. Dzięki rodzicom dziecko może się rozwijać, przejmować wzory zachowań i wartości. Funkcjonowanie rodziny to znaczący czynnik wpływający na rozwój dziecka i tzw. start w życiu. Rola rodziców dziecka z niepełnosprawnością jest taka sama, jak i rodziców innych dzieci. Ich zadaniem jest tworzenie warunków sprzyjających ogólnemu rozwojowi dziecka, w tym rozwojowi mowy poprzez bezpośredni kontakt z dzieckiem, wspólną zabawę, czynności dnia codziennego, czytanie

ksiązek, śpiewanie, opowiadanie, naukę wierszyków. Te wszystkie aktywności występują także w opiece nad dzieckiem z niepełnosprawnością słuchową i leżą w zakresie działania rodziców i opiekunów.

Czy właściwe protezowanie słuchu oraz zaangażowanie rodziców wystarczy, by dziecko nauczyło się mówić? Jeżeli diagnoza oraz interwencja zostaną podjęte najlepiej w pierwszym roku życia dziecka, gdy opóźnienie rozwoju słuchowego w odniesieniu do normy jest niewielkie i możliwe do szybkiego nadrobienia, nawet u dzieci z głębokim niedosłuchem i głuchotą możliwy jest rozwój mowy zgodny z normą biologiczną. Pokazują to najnowsze badania. Protezowanie słuchu nie czyni z dziecka osoby słyszającej typowo, ale tak dalece zmniejsza wpływ niepełnosprawności, że przy dużym zaangażowaniu rodziców możliwe jest uzyskanie dobrych lub bardzo dobrych rezultatów.

Rehabilitacja dzieci z niepełnosprawnością słuchową

Rehabilitacja dziecka z wadą słuchu to program kompleksowych działań diagnostycznych, wychowawczych i terapeutycznych, które zmierzają do stworzenia dziecku optymalnych warunków rozwoju i osiągania efektów na miarę możliwości, rodzinie zaś dziecka – warunków zrozumienia sytuacji i akceptacji oraz poradzenia sobie ze wszystkimi trudami wychowania dziecka z niepełnosprawnością².

Konsultacje z terapeutami powinny służyć poprawie kompetencji rodziców w zakresie umiejętności wychowawczych, lepszego zrozumienia potrzeb rozwojowych dziecka z niepełnosprawnością słuchową i sposobów wspierania rozwoju dziecka w codziennych sytuacjach. W tym nurcie są prowadzone zajęcia metodami z grupy audytywno-werbalnych, opartych o zasadę „słuchaj i patrz”. Co oznacza, że drogą budowania języka jest kanał słuchowy w myśl podejścia unisensorycznego – dominuje jeden zmysł. Innym podejściem wśród metod audytywno – werbalnych jest multisensoryczne, gdzie stymuluje się różne zmysły równolegle w celu budowania języka i kompetencji komunikacyjnych.

² Kosmalowa J.: „Domowa Klinika Rehabilitacji” (2002).

Warte zauważenia jest, że detekcja dźwięków, czyli to, że dziecko reaguje na otaczające go dźwięki, także na głos, nie jest jednoznaczne z tym, że dziecko jest w stanie rozumieć kierowane do niego słowa. Nawet bardzo dobry poziom reakcji na dźwięki, nawet te ciche i kierowane z pewnej odległości, nie wyznaczają sukcesu w rozwoju mowy. Na chwilę obecną, mimo postępu medycyny i techniki, istnieją sytuacje, gdy nie mamy możliwości rozwiązać problemu związanego np. z nieprawidłową budową lub brakiem nerwów słuchowych; działaniem wyższych pięter drogi słuchowej, przetwarzaniem sygnału mowy.

Na rozwój komunikacji werbalnej mają także wpływ czynniki nie związane ze słyszeniem, takie jak potencjał intelektualny i rozwojowy dziecka, choroby wpływające na działanie ośrodkowego układu nerwowego, organiczne zmiany w anatomii mózgu, zmiany w ośrodkowym układzie nerwowym wywołane zbyt długim okresem deprywacji słuchowej.

W takich przypadkach zadania terapeutyczne obejmują szereg oddziaływań stymulujących rozwój dziecka, prowadzących do zwiększenia jego sprawności w obszarach zaburzonych.

Wówczas wskazane jest, żeby decyzja, o wyborze sposobu komunikacji z dzieckiem była przedyskutowana z terapeutami pracującymi z nim regularnie i bazowała na ocenie indywidualnych potrzeb i możliwości rozwojowych dziecka. Istotne jest, aby dostrzec, że metody alternatywne i wspomagające komunikację, według aktualnych badań i obserwacji, nie zagrażają rozwojowi mowy, a wręcz go stymulują u tych dzieci, u których komunikacja werbalna jest w ogóle możliwa do osiągnięcia. Kluczowa powinna być ochrona dziecka przed deprywacją językową (pozbawieniem dziecka dostępu do języka) oraz ograniczeniem możliwości wyrażania przez nie swoich potrzeb i emocji, co może mieć tragiczne skutki dla ogólnego rozwoju dziecka. Sposób komunikowania się bez względu na formę stanowi prawo jednostki. Komunikacja, zgodnie z zapisem w art. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych obejmuje języki, wyświetlanie tekstu, alfabet Braille'a, komunikację przez dotyk, dużą czcionkę, dostępne multimedia, jak i sposoby, środki i formy komunikowania się na piśmie, przy pomocy słuchu, języka uproszczonego, lektora oraz formy

wspomagające (augmentatywne) i alternatywne, w tym dostępną technologię informacyjno-komunikacyjną³. Odmowa ich zapewnienia może stanowić dyskryminację osób z niepełnosprawnościami.

Wybrane terminy związane z rehabilitacją i komunikacją osób z niepełnosprawnością słuchową

Odczytywanie mowy z ust. W codziennych sytuacjach w naturalny sposób ludzie dopełniają odbiór mowy przez obserwowanie rozmówcy, w tym ruchu jego warg. Jeśli oglądamy nagranie, w którym obraz i dźwięk nie jest zsynchronizowany utrudnia nam to odbiór. Jednak bazowanie na odbiorze mowy tylko przez odczytywanie ruchu warg jest umiejętnością wyjątkową i bardzo rzadką. Jest to spowodowane tym, że wiele dźwięków mowy, które brzmią inaczej mają zbliżony lub ten sam układ warg. To bardzo utrudnia rozpoznanie tego co ktoś powiedział. Czytanie z ust może być łatwiejsze dla osoby dorosłej, która posiada już zasób pojęć, a jej zadaniem jest je odebrać odczytując z ruchu warg. Uczenie się mowy bazując jedynie na czytaniu z ust bez odbioru dźwięku jest dla dzieci ogromnym wyzwaniem. Praca w taki sposób jest żmudna i wymaga ogromnego nakładu uwagi, koncentracji i czasu. Jej powodzenie można zaobserwować u jednostek wybitnych.

Fonogesty są to specjalne ruchy jednej ręki (prawej lub lewej), które towarzyszą głośnemu i wyraźnemu mówieniu. Są ściśle zsynchronizowane i harmonijnie połączone z artykulacją. Stanowią uzupełnienie ruchów i układów narządów mowy, które są widoczne w czasie mówienia. Naczelna zasada funkcjonowania systemu w komunikowaniu się z osobami niesłyszącymi brzmi: „podobnemu na ustach towarzyszy inne na dłoni”⁴. Wymagają uważnego patrzenia na usta i pomagają w rozpoznawaniu tego, co jest wymawiane.

Daktylografia (alfabet palcowy) są to znaki wykonywane palcami (głównie) jednej ręki, określające poszczególne litery, liczby, znaki działań arytmetycznych, miar metrycznych i słów jednosylabowych. Największe

³ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych. Konwencja została ratyfikowana przez Polskę 6 września 2012 roku (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 ze zmianami z 2018 r. poz. 1217)

⁴ Domagała-Zyśk E., Borowicz A., Kołodziejczyk R., Krakowiak K. Fonogesty-metoda i jej zastosowanie (2021)

zastosowanie w rehabilitacji dziecka ma alfabet palcowy, manualny, popularnie zwany „palcówką”. Każdej literze alfabetu odpowiada inne ułożenie palców jednej ręki. Te różne konfiguracje palców przypominają wyglądem graficzny zapis litery.

Polski Język Migowy to naturalny wizualno-przestrzenny język komunikowania się osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się⁵.

W przypadku dzieci o wyborze sposobu porozumiewania się decydują rodzice lub prawni opiekunowie. Powinni oni reagować na jego potrzeby i realnie oceniać z terapeutami prowadzącymi rehabilitację możliwości dziecka. Dostrzegać kiedy ich pragnienie rozwinięcia u dziecka komunikacji werbalnej przesłania im dobro dziecka i akceptację jego potrzeb oraz ograniczeń związanych z niepełnosprawnością.

O Autorkach:

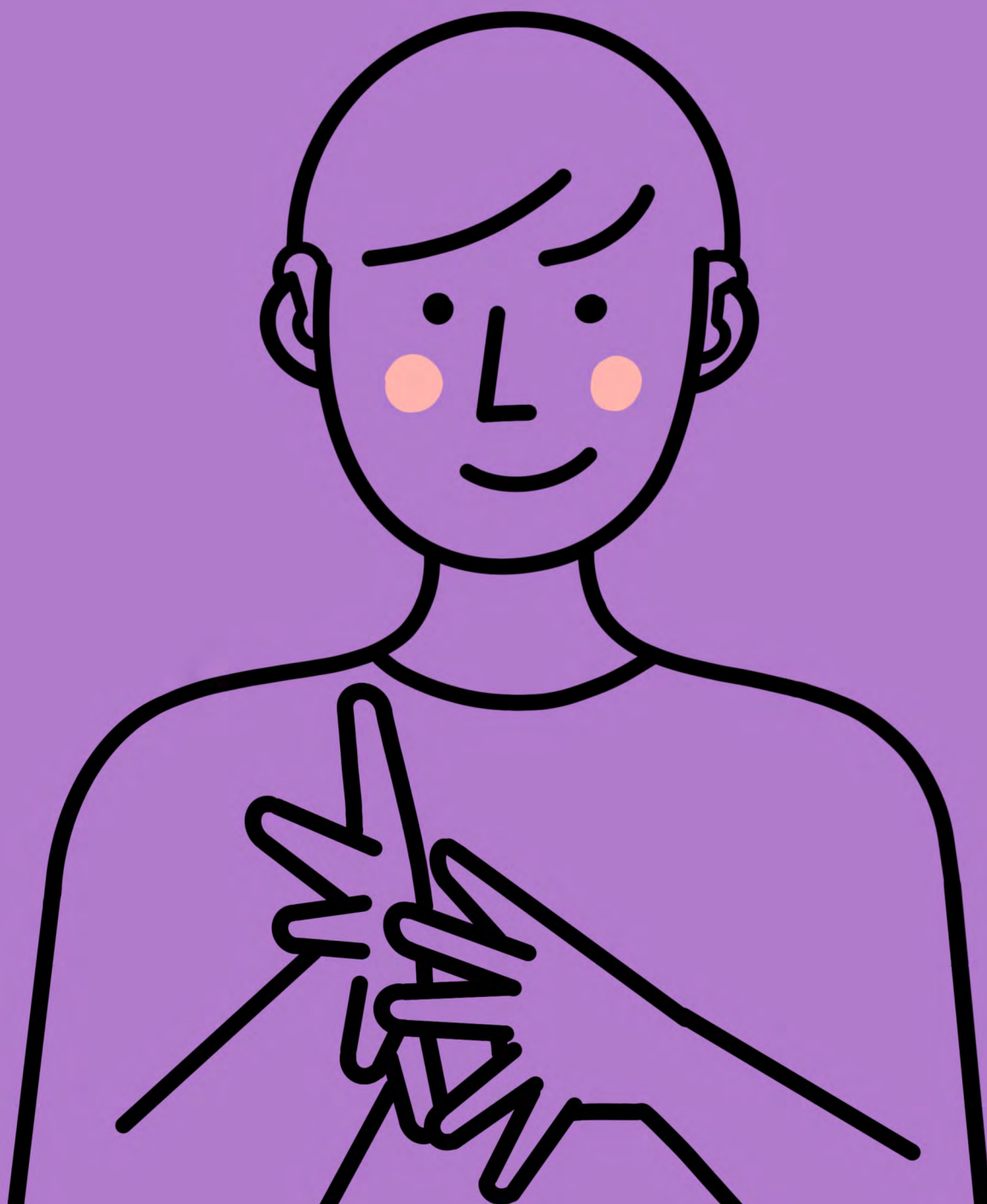
Agnieszka Pankowska – specjalista – surdologopeda, od 1993 roku pracownik Ośrodka Diagnostyczno-Leczniczo Rehabilitacyjnego dla Osób Niesłyszących i Niedosłyszących „Cochlear Center”, który został przekształcony w Instytut Fizjologii i Patologii Słuchu (IFPS), członek zespołu Kliniki Rehabilitacji IFPS, prowadzi terapię pacjentów korzystających z implantów słuchowych i innych protez słuchu.

Małgorzata Wioletta Zgoda – dr n. o zdr., pedagog specjalny, surdopedagog, od 2003 roku pracownik Instytutu Fizjologii i Patologii Słuchu, członek zespołu Kliniki Rehabilitacji, prowadzi terapię pacjentów korzystających z implantów słuchowych i innych protez słuchu.

⁵ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się Dz.U. 2011 Nr 209 poz. 1243

Nauka języka polskiego i polskiego języka migowego u dzieci z wadą słuchu

Magdalena Bielak-Kościńska

Nauka języka polskiego i polskiego języka migowego u dzieci z wadą słuchu

Magdalena Bielak-Kościńska

Dzieci z wadą słuchu stanowią różnorodną grupę. Zgodnie z badaniami szacuje się, że 95% dzieci głuchych przychodzi na świat w rodzinach słyszących. Obecnie w polskich warunkach mamy w tej grupie:

1. głuche dzieci rodziców głuchych;
2. głuche dzieci rodziców słyszących;
3. głuche dzieci z różnymi potrzebami rozwojowymi;
4. głuche dzieci dwujęzyczne rodziców słyszących (wielojęzyczność, na przykład mama Polka, tata Anglik);
5. głuche dzieci imigrantów głuchych;
6. głuche dzieci imigrantów słyszących.

Poziom kompetencji językowych i komunikacyjnych, rodzaj potrzeb oraz wsparcia językowego w każdej z tych kategorii jest inny. Nauka języka polskiego i polskiego języka migowego (PJM) przez dzieci przebiega w różnych warunkach ze względu na sytuację rodzinną oraz potrzeby poznawcze i rozwojowe.

Oczekiwania słyszących i głuchych rodziców są inne ze względu na uwarunkowania i funkcjonowanie kulturowe. Dla słyszących rodziców ważna będzie nauka języka polskiego, a w ramach niej nauka mowy i słyszenia, co w efekcie ma pozwolić dziecku i rodzicom funkcjonować w tym samym języku. Wśród rodziców głuchych mamy grupę, która preferuje tylko wychowanie w PJM jako języku dominującym, a dla innej grupy językiem dominującym w rozwoju będzie język polski.

Warto pamiętać, że polski język migowy posiada wszelkie funkcje języka pod względem leksykalnym, syntaktycznym oraz gramatycznym. Język ten stale ewoluuje pod wpływem pojawiających się na świecie głuchych. PJM i język

polski to dwa odrębne języki. PJM jest językiem wizualno-przestrzennym opierającym się w głównej mierze na bazie oko-ręce-ciało.

Język polski dla dzieci przed zaaparatowaniem czy implantacją jest niedostępny ze względu na to, że to nie odbierają one swobodnie dźwięku. Nie są "zanurzone" jak ich słyszący rówieśnicy w języku polskim, nie nabywają go w sposób mimowolny.

Można powiedzieć, że dziecko głuche, które funkcjonuje w dwóch językach, ma szansę stać się osobą dwujęzyczną. Przez dwujęzyczność u dziecka z wadą słuchu rozumie się to, że dziecko nabywa jednocześnie dwa języki, np. w domu polski język migowy (od głuchych rodziców), na zewnątrz język polski, np. na zajęciach logopedycznych, podczas spotkań ze słyszącymi dziadkami czy w sali zabaw, jeśli rodzice głusi dają dziecku takie warunki.

A jak w przypadku rodziców słyszących? Zaleca się, od chwili zdiagnozowania u dziecka wady słuchu, by rodzice uczyli się PJM. Dziecko ma szansę stać się dwujęzyczne, gdy w pierwszym roku jego życia w domu cała rodzina będzie posługiwać się PJM. Można uczęszczać na kursy PJM albo korzystać z nauki metodą tzw. bobomigów – podstaw można nauczyć się samodzielnie, np. z internetu. W późniejszych latach życia dziecko może zapoznać się komunikacją w PJM i "zanurzyć" się w tym języku kontaktując się ze społecznością głuchych i być dwujęzycznym i dwukulturowym na własnych warunkach.

Zdarza się jeszcze spotkać w procesie rehabilitacji Inną formę komunikacji – system językowo-migowy (SJM). Jest ona stosowana jako metoda na zajęciach logopedycznych oraz przy nauce pisania i czytania w pierwszych trzech latach szkoły podstawowej. System językowo-migowy, to kalka z języka polskiego – znaki migowe opierają się na konstrukcji gramatyki języka polskiego. W niektórych miejscach uczy się w ten sposób dzieci z wadą słuchu; często na zajęciach logopedycznych, gdzie znaki migowe czy gesty są wsparciem przy wypowiedaniu słów języka polskiego.

Jak połączyć naukę PJM z rehabilitacją mowy?

Przez pierwsze lata życia dziecka bardzo często rodzice skupiają się tylko na rozwoju mowy i słuchu oraz wyposażeniu go w protezy słuchowe (aparat słuchowy czy implant ślimakowy). Warto się zastanowić – co z nauką PJM? Kiedy go wprowadzić? Czy zaburza funkcjonowanie dziecka? Takie pytania najczęściej stawiają specjaliści (lekarze, protetycy słuchu, surdologopedzy) i rodzice. Dziecko głuche uczy się nabywać każde słowo, odbierać nieznane dźwięki, uczy się wszystkiego na pamięć dzięki przetwarzaniu słuchowemu. Bardzo często mamy sytuację, że podczas zajęć logopedycznych dziecko potrzebuje wsparcia wzrokowego – ekspresji twarzy, układu rąk czy konfiguracji ust, czy też pomocy w rozumieniu poleceń w języku polskim. Polski język migowy nie zaburza procesu nabywania języka polskiego, może go usprawnić i wesprzeć.

Jak uczyć PJM swoje dziecko głuche?

Poradnik krok po kroku

Zakładamy, że mamy przed sobą dziecko słyszących rodziców, którzy nie mają styczności z PJM ani ze społecznością g/Głuchych.

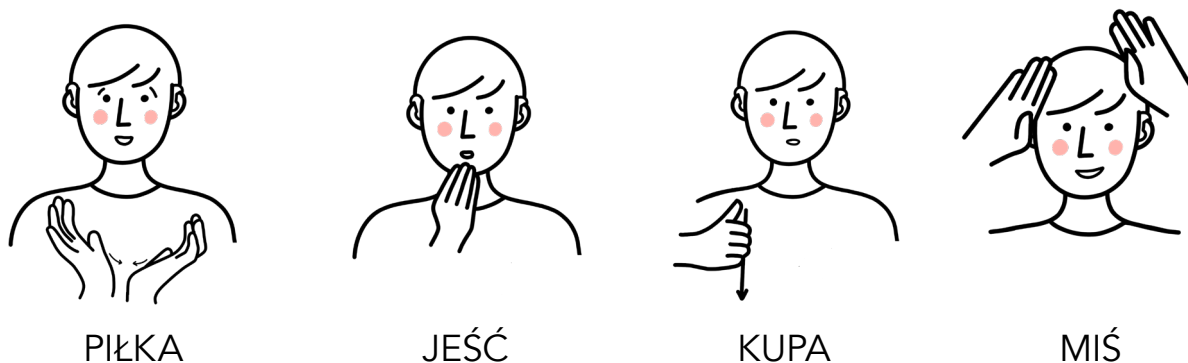
Krok 1

Decydując się na naukę PJM, zapisujemy się na kurs. W Polsce istnieje kilkadziesiąt firm, które uczą polskiego języka migowego; są także osoby prywatne, które mogą zająć się nauczaniem tego języka. Kursy odbywają się w trybie online bądź stacjonarnym, w tygodniu lub w systemie weekendowym. Można ubiegać się o dofinansowanie kursu z Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych; wysokość wkładu własnego zależy od danego oddziału wojewódzkiego. Istnieje też możliwość, która jest powszechnie wykorzystywana na Zachodzie, ale w Polsce stosowana jest na prośbę rodziców: do domu dziecka przychodzi osoba Głucha, która będzie wprowadzać rodzinę w tajniki PJM i komunikacji migowej; w tym procesie uczestniczy dziecko lub w zależności od preferencji rodziców ma indywidualne zajęcia.

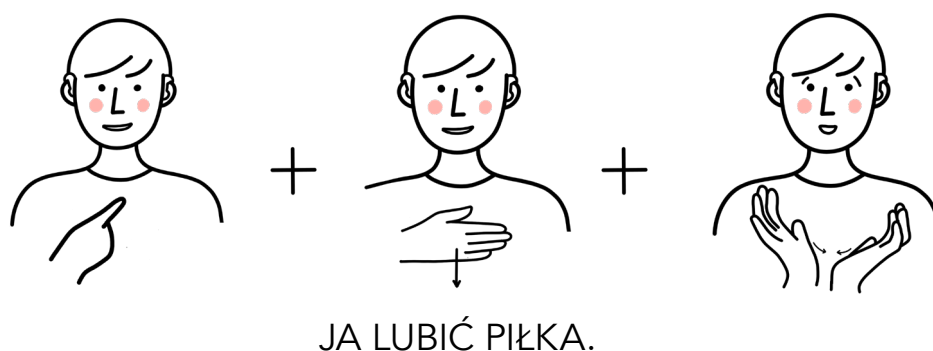
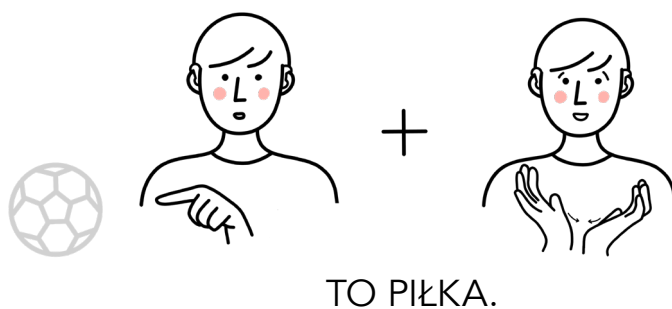
Krok 2

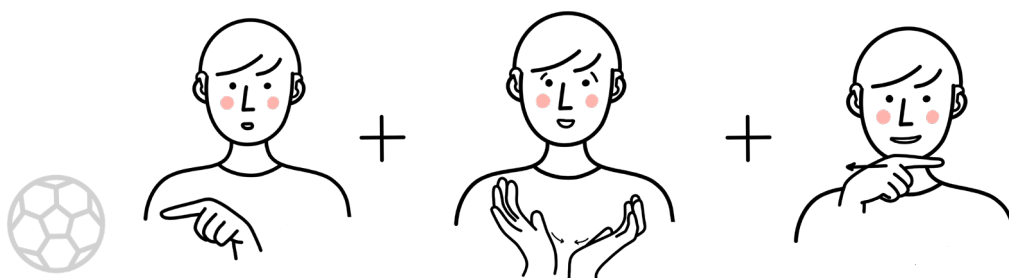
Decydując się na naukę PJM z dzieckiem, najlepiej robić to całą rodziną, włączając rodzeństwo, dziadków itp. Wprowadza się pojedyncze znaki migowe w obrębie zainteresowań i życia dziecka, np. podczas zasypiania, karmienia czy zabawy z dzieckiem.

Przykładowe zwroty ze świata dziecka

Opowiadamy o piłce, używając zwrotów w PJM.

PIŁKA CZERWONA.

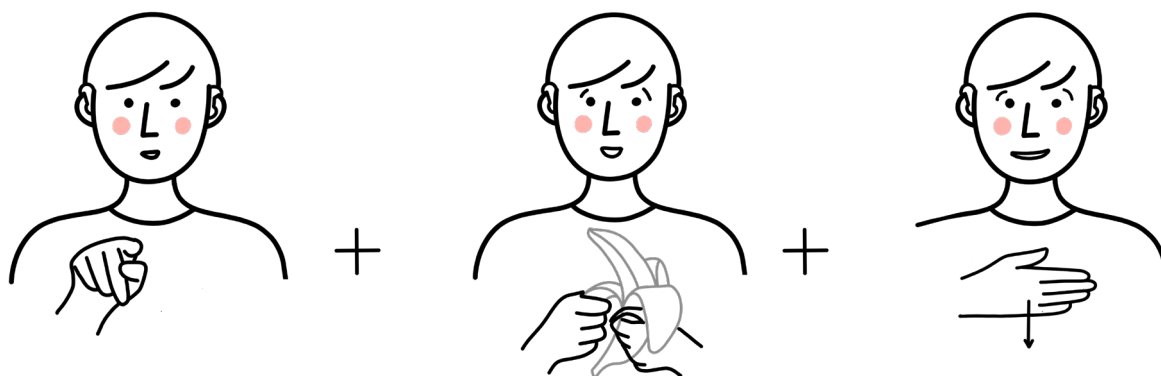

TY CHCIEĆ PIŁKA?

Wprowadzamy zwroty w zależności od wieku, od kompetencji językowych; można już wprowadzić ekspresję twarzy, zadając pytania.

Krok 3

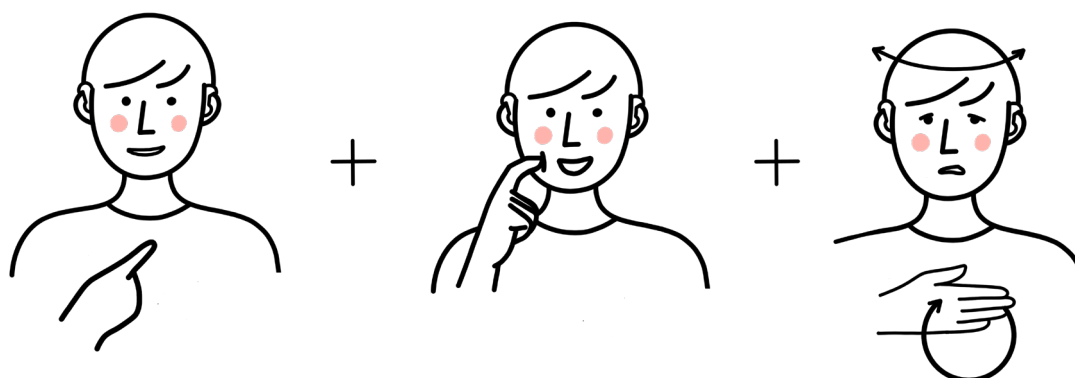
W późniejszych latach wprowadzamy już zdania. W trakcie komunikowania się z dzieckiem można różnicować, wyjaśniać, że tak jest w PJM, a tak w języku polskim. W jednej sytuacji możemy tylko migać, a w drugiej sytuacji mówić. Tata może opowiadać bajki na dobranoc tylko w PJM, a mama tylko czytać na głos. Można to robić w różnych konfiguracjach. Dzieci prowadzone tą metodą osiągają wysokie efekty, wzrasta ich świadomość językowa, wiedzą, że do danej osoby trzeba migać, a do innej osoby tylko mówić. Dzieci posiadają naturalny mechanizm rozpoznawania różnych sytuacji. Dwa języki nie przeszkadzają i nie utrudniają komunikacji w jednym ani w drugim. Przez pierwsze lata życia zdarzają się pomyłki i wpadki językowe, ale w późniejszych latach jest ich coraz mniej i dziecko ma szansę funkcjonować jako osoba dwujęzyczna i dwukulturowa – korzystać ze wszystkich dóbr kultury większości i mniejszości.

TY BANAN LUBIĆ?

JA WODA CHCIEĆ.

JA BAWIĆ NIE-LUBIĆ.

Najczęściej pojawiające się pytania od rodziców:

1. Kiedy wprowadzić naukę PJM?

Naukę PJM według językoznawców należy wprowadzić od samego początku, gdy tylko wada słuchu została wykryta. Ze względu na sytuację nową dla rodziny, konieczność przeorganizowania życia rodzinnego i rozpoczęcia kompleksowej rehabilitacji czas ten jest inny dla każdej rodziny. Nie każda rodzina jest gotowa na poznanie PJM. Należy rozpatrywać indywidualnie potrzeby rodziny, jak również rozwój mowy u dziecka i jego komunikację z otoczeniem.

2. Czy nauka PJM przeszkadza w nauce mowy i języka polskiego?

Nauka PJM nie przeszkadza w rozwoju mowy – wiele badań na świecie pokazało, że wpływ ten jest pozytywny. Na efekty nauki mowy składają się proces rehabilitacji oraz indywidualne predyspozycje dziecka do uczenia się mówienia.

3. Czy głuche dziecko z dodatkowymi, specjalnymi potrzebami rozwojowymi może nauczyć się polskiego języka polskiego?

Rozwój dziecka głuchego, które ma dodatkowe schorzenia, np. niepełnosprawność intelektualną, czy wady genetyczne należy potraktować indywidualnie. Trzeba skonsultować się ze specjalistą, który pracuje z dzieckiem wspierając jego rozwój. Warto z nim przedyskutować możliwości wsparcia rozwoju poprzez naukę PJM? Specjalista pomoże określić czy dziecko ma odpowiednie predyspozycje, jak jest rozwinięta jego motoryka mała, jak wygląda pole uwagi i kontakt wzrokowy? Wszystko to ma wpływ na rozwijanie kompetencji w PJM.

4. Jak długo trwa nauka PJM?

To sprawa indywidualna i zależna od tego, jaki cel przed sobą postawimy. Czy chcemy osiągnąć biegłość w PJM na poziomie średniozaawansowanym? Czy wystarczy nam poznanie podstaw języka migowego, bo naszym celem jest rehabilitacja mowy? Warto też odpowiedzieć na pytanie czy da się z dzieckiem komunikować wyłącznie w sposób werbalny? To jaką ścieżkę kształcenia obierzemy, jakie mamy predyspozycje do nauki języka o modalności wizualno-przestrzennej wpłynie na czas jakiego będziemy potrzebować, by opanować ten język.

5. Czy można mówić i migać jednocześnie?

Dzieci głuche rodziców głuchych, które wychowują się w warunkach dwujęzycznych, na początku migają i mówią. Nie posługują się od razu w pełni wykształconym językiem migowym, tak jak w przypadku dzieci słyszących nabywanie języka jest procesem. W późniejszych latach rozwija się u nich świadomość językowa i będą funkcjonować w obu systemach, dobierając sposób komunikacji do okoliczności i potrzeb.

6. Czy implant ślimakowy wpływa na naukę PJM?

Implant ślimakowy nie wpływa negatywnie na naukę PJM. Sugeruje się, że warto, by dziecko mające implant migąło w PJM. Jest to przydatne przy zdejmowaniu procesorów dźwięku czy w razie reimplantacji, gdy przez kilka miesięcy dziecko pozbawione jest słyszenia. Znajomość PJM osobom implantowanym daje poczucie bezpieczeństwa i komfort psychiczny, gdy przez jakiś czas nie można nosić procesora dźwięku lub implant jest zepsuty.

7. Czy PJM wpływa na naukę czytania i pisania w języku polskim?

Znajomość PJM wpływa korzystnie na umiejętność pisanie i czytania w języku polskim. Technika pisanie i czytania u dzieci posługujących się PJM i językiem polskim jest inna niż u dzieci, które słyszą i mówią np. tylko w języku polskim. Sprawę rozpatrywać należy indywidualnie; jedno dziecko uczy się szybko i efektywnie, a drugie potrzebuje więcej wsparcia. Przydatne jest opowiadanie bajek, wspólne codzienne czytanie.

Korzyści z nauki PJM

Bardzo korzystne jest, gdy dziecko z wadą słuchu oraz jego rodzina pozna język migowy, społeczność głuchych - ich niezwykle bogatą kulturę, sztukę, historię. Można poznać bliżej osoby dorosłe dwujęzyczne, które wychowują dwujęzycznie swoje dzieci i korzystają z dobrodziejstw dwóch społeczności i dwóch źródeł kultury.

Dzięki nauce PJM dziecko z niepełnosprawnością słuchu może zyskać większość z tych wartości i zasobów:

1. pewność siebie, znalezienie własnej drogi, dokonanie własnego wyboru, w którym miejscu chce być.
2. lepsza motoryka mała ze względu na pracę rąk. Większość dorosłych głuchych wykonuje prace manualne (są artystami, cukiernikami, stolarzami itp.).
3. ekspresja twarzy (wyrażanie się przy użyciu mimiki twarzy; dzieci migające są ekspertami w przekazaniu całego wachlarza emocji).
4. rozwój prawej półkuli, która jest odpowiadająca jest za procesy wzrokowo-przestrzenne, skupienie uwagi, procesy poznawcze.
5. spostrzegawczość, lepsza orientacja w terenie, pamięć przestrzenna i lokalizacyjna.

6. lepsze funkcjonowanie mózgu, ochrona przed chorobami związanymi ze starzeniem się, np. demencja itp.
7. poznanie przede wszystkim kultury, a także potrzeb osób g/Głuchych.
8. poznanie sztuki i historii Głuchych.
9. swobodna komunikacja w PJM - można wyrazić całego siebie, swoje myśli i emocje.
10. dziecko staje się dwujęzyczne i dwukulturowe w większym lub mniejszym stopniu. Dla jednej osoby będzie to pełna dwujęzyczność, dla drugiej będzie dwujęzyczność z dominacją języka polskiego, a dla innej dwujęzyczność z PJM na czele. Każdy żyje w określonych warunkach, dokonuje swoich wyborów, decyduje o wartościach, które chce wykształcić i z którymi czuje się dobrze.
11. pomaga decydować o wyborze miejsca regeneracji i rozładowania napięcia, jeśli w życiu codziennym trzeba cały czas koncentrować się na słuchu i mowie.

Na zakończenie chciałam podkreślić, że każdy rodzic dziecka z wadą słuchu ma przede wszystkim swoje wartości, preferencje, zasoby, które chce przekazać. Nie należy ingerować w jego wybory. Można jedynie pokazać wachlarz możliwości, które pozwolą wykorzystać zasoby dziecka i rodziny, by osiągnąć w niej pełną komunikację, czy w polskim języku migowym, czy w języku polskim, czy na zasadzie dwujęzyczności.

O Autorce:

Magdalena Bielak-Kościńska – absolwentka Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego. Właścicielka EduPJM, dumna mama dwóch córek wychowanych w duchu dwujęzyczności i dwukulturowości.

Dostępne technologie wspomagające komunikację i naukę

Małgorzata Zgoda

Dostępne technologie wspomagające komunikację i naukę

Małgorzata Zgoda

W codziennym funkcjonowaniu wspierają nas różnorodne urządzenia, sprzęty, technologie, oprogramowania. Jeśli są one używane przez osoby z niepełnosprawnością określa się je terminem technologie asystujące, wspomagające (ang. assistive technology – AT). Szeroko rozpowszechnione są definicje pojęcia wprowadzone przez dwie organizacje: Międzynarodową Organizację Normalizacyjną (ISO) oraz Światową Organizację Zdrowia (WHO). Wg tej drugiej technologia wspomagająca to zastosowanie usystematyzowanej wiedzy i umiejętności związanych z produktami wspomagającymi, w tym systemów i usług. Technologia wspomagająca stanowi podgrupę technologii medycznej. Produktem wspomagającym jest każdy zewnętrzny produkt (w tym urządzenia, sprzęt, narzędzia lub oprogramowanie) specjalnie wyprodukowany bądź ogólnie dostępny, którego głównym celem jest utrzymanie lub poprawa funkcjonowania i niezależności osoby, a tym samym wspieranie jej dobrego samopoczucia. Więcej informacji o Globalnym raporcie na temat technologii wspomagających można znaleźć w przygotowanym przez kwartalnik © Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania tłumaczeniu (Nr III-IV/2022(44-45)109 [1]. Korzystanie z dostępnych narzędzi powinno być traktowane jako prawo, a nie przywilej. Każde rozwiązanie zwiększające osobie z niepełnosprawnością dostępność, zmniejszające ograniczenia podczas codziennych aktywności, działań i zadań powinno być osiągalne i wykorzystywane.

Technologie wspomagające osoby z niepełnosprawnością słuchową można podzielić na trzy grupy:

⁶ systemy typu CROS i BiCross są stosowane, gdy dziecko słyszy typowo lub ma niedosłuch na jedno ucho, a drugie jest głuche. Żeby wzmocnić dźwięki dochodzące od strony głuchego ucha umieszczony na nim nadajnik przesyła dźwięki do aparatu słuchowego po stronie ucha dobrze słyszającego. Żadne z tych rozwiązań nie pozwala na uzyskanie słyszenia obuusznego

- (1) urządzenia poprawiające percepcję dźwięku, w tym mowy;
- (2) technologie informacyjno-komunikacyjne do audiowizualnego i wizualnego przekazywania informacji;
- (3) urządzenia ostrzegające, zapewniające poczucie bezpieczeństwa [2].

1. Urządzenia poprawiające odbiór dźwięku

Najbardziej rozpowszechnione są indywidualne protezy słuchu, których celem jest poprawa możliwości odbierania dźwięków otoczenia oraz mowy. Wśród urządzeń wspomagających słyszenie mogą być **aparaty słuchowe na przewodnictwo powietrzne, w tym systemy typu CROS i BiCross⁶ oraz aparaty na przewodnictwo kostne**. Są to urządzenia, które w łatwy sposób są zakładane i zdejmowane przez dziecko lub opiekuna. Innym rodzajem protezowania, wymagającym interwencji chirurgicznej, są różnego typu implanty słuchowe. Wśród nich są **implanty: na przewodnictwo kostne, ucha środkowego, ślimakowe oraz do pnia mózgu**. Na podstawie diagnozy medycznej typu niedosłuchu i jego stopnia specjaliści dobierają odpowiedni rodzaj protezowania, który proponują rodzicom/opiekunom dziecka. Ważne, żeby zauważyć, że protezy stosuje się oddzielnie do ucha prawego i do lewego. Typ i stopień niedosłuchu dziecka może być taki sam w obu uszach, ale może się różnić. Ten sam typ protezy może być zalecany na oboje uszu, ale mogą to być różne urządzenia ponieważ rodzaj protezy dobiera się do stanu każdego ucha dziecka oddzielnie.

Ważnym celem protezowania słuchu jest umożliwienie dziecku słyszenia obuusznego. Obustronny odbiór dźwięków pozwala na lokalizowanie skąd one do nas dochodzą, zwiększa głośność słyszanych odgłosów i mowy, poprawia rozumienie, gdy wokół jest hałas, występuje pogłos. Walory te są niezwykle istotne dla dzieci, których układ słuchowy dopiero się kształtuje. Nauka mowy ma szansę przebiegać lepiej, gdy dziecko będzie więcej słyszało w codziennych sytuacjach w domu, w przedszkolu, szkole, na placu zabaw. Obecne protezy są wyposażone w aplikacje na telefon, które pozwalają na zmianę ustawień protezy, jej poziomu głośności. Protezy często dysponują możliwością ustawienia różnych parametrów poprawiających odbiór mowy w hałasie. Dostępność aplikacji w telefonie pozwala na większą elastyczność

w doborze ustawień do różnych sytuacji. Można zmienić program w protezie dziecka wchodząc do głośnego centrum handlowego niż jak dotychczas wyłączać ją z braku innej opcji.

Niektóre z aplikacji pozwalają na monitorowanie czasu noszenia przez dziecko protezy. Dzięki czemu można przyjrzeć się sytuacji w przedszkolach, gdy dziecko zostaje pod opieką innych osób, czy nadal korzysta wystarczająco z protez. W protezach istnieje możliwość aktywowania sygnalizacji świetlnej, dioda w odpowiednim kolorze sygnalizuje poprawne działanie sprzętu. Pojawiła się także opcja lokalizowania urządzenia, na wypadek zgubienia.

2. Technologie informacyjno-komunikacyjne

Na mocy konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) o prawach osób niepełnosprawnych wprowadzona w Polsce ustawa obliguje sektor publiczny do zapewnienia co najmniej minimalnej dostępności podmiotu publicznego, przez stosowanie uniwersalnego projektowania, nowych rozwiązań lub racjonalnych usprawnień w usuwaniu istniejących barier, między innymi w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej. Potrzeby w tym zakresie osób z niepełnosprawnością słuchową są zróżnicowane. Wynikają one głównie ze sposobu w jakim dana osoba się komunikuje. Dla osób dorosłych posługujących się polskim językiem migowym istotne jest, że w urzędach i wielu placówkach można skorzystać z tłumaczenia na język migowy. Kontakt z tłumaczem odbywa się za pomocą usługi video połączenia. Dla tej grupy osób powstają też rozwiązania takie jak aplikacje na telefon tłumaczące polski język migowy na język polski w piśmie lub foniczny i na odwrót.

Dla dzieci i osób niedosłyszających porozumiewających się językiem polskim istotne znaczenie ma dostęp do dobrej jakości sygnału mowy. Pomocne w poprawie rozumienia jest zwiększenie głośności mowy w gwarnych miejscach czy wtedy gdy rozmówca jest w większej odległości, otaczający hałas, pogłos w pomieszczeniu oraz dystans wpływają negatywnie na odbiór i zrozumiałość mowy. Technologie jakie mogą wspomóc dziecko w takiej sytuacji to pętle indukcyjne i systemy FM.

Pętle indukcyjne

W przestrzeni publicznej powszechne jest instalowanie pętli indukcyjnych. Pętla indukcyjna znacząco poprawia zrozumiałość mowy przez osoby, które korzystają z aparatów słuchowych lub implantów ślimakowych. Systemy pętli występują w kinach, teatrach, salach koncertowych, szkołach i uczelniach, audytoriach, aulach, kościołach, urzędach, dworcach, muzeach. Pętla indukcyjna przesyła dźwięk bezpośrednio do protezy. Dzięki zastosowaniu pętli indukcyjnej wzrasta jakość sygnału. Żeby dziecko mogło skorzystać z takiego udogodnienia należy przełączyć protezy w tryb współpracy z cewką indukcyjną.

Systemy FM

Są to bezprzewodowe, radiowe urządzenie służące do przesyłania sygnału mowy na odległość nawet kilkudziesięciu metrów. Są to zestawy urządzeń na które składa się nadajnik, którego zadaniem jest wychwycenie i przesłanie w postaci fal radiowych sygnału mowy (lub muzyki) do odbiornika lub odbiorników podłączonych do aparatów słuchowych, procesorów mowy. Nadajnik nosi przypięty lub jest ustawiony blisko osoby mówiącej tak, żeby jej głos trafiał bezpośrednio do mikrofonu.

Na rynku pojawiły się urządzenia działające podobnie dedykowane konkretnym modelom procesorów, czy aparatów słuchowych. Działają one w podobny sposób, zwykle na mniejszą odległość, umożliwiając podanie zewnętrznego mikrofonu osobie, która chce porozmawiać z użytkownikiem aparatów lub implantów tak żeby wyraźniej ją słyszeć.

Cewki indukcyjne, systemy FM, technologia Bluetooth pozwalają na przesyłanie bezstratne sygnału z źródła do protez bez konieczności używania słuchawek. Technologie łączności bezprzewodowej mogą być wbudowane w protezę lub wymagać zastosowania dodatkowego elementu umożliwiającego przesyłanie dźwięku, jak np. przystawka do telewizora.

Transkrypcja mowy na tekst

Dla dzieci, które potrafią już czytać mogą być użyteczne dostępne w telefonie programy i aplikacje zamieniające wypowiedź na tekst napisany.

Są to nadal dość proste rozwiązania, a do ich używania konieczny jest dostęp do Internetu. W Polsce nadal mamy małą dostępność do wydarzeń, które są zaopatrzone w przekład tekstowy na żywo. Jednak i taka forma zwiększania dostępności jest możliwa.

Napisy

Filmy, programy telewizyjne, nagrania w social mediach są coraz częściej przygotowane z napisami, które służą do przekazywania osobom z niepełnosprawnością słuchu wypowiedzianych dialogów, ale także opisu doświadczeń słuchowych np. tła muzycznego oraz efektów dźwiękowych. Umieszcza się je na ekranie kinowym, telewizyjnym, komputerowym lub na innych urządzeniach elektronicznych. Włączenie napisów jest nieskomplikowane i możliwe na standardowych urządzeniach.

Tablice interaktywne w klasach

W wielu szkołach pojawiają się tablice multimedialne, które pozwalają na częstsze wykorzystywanie nagrań, materiałów audio-wizualnych, zdjęć, które uatrakcyjniają przekazywaną wiedzę. Są także korzystne dla uczniów, którzy w procesie nauki bazują na bodźcach wzrokowych, a te często są preferowane przez dzieci z niedosłuchem.

Telefonia komórkowa, komunikatory

Powszechność telefonów oraz pojawianie się wiadomości testowych zrewolucjonizowała komunikację na odległość pozwalając na natychmiastowy kontakt przy pomocy informacji tekstowej. Dostęp w telefonach do kamer i połączeń audio-wideo zmieniło w sposób znaczący możliwość komunikowania się na odległość osób, które do dobrego rozumienia potrzebują obserwować twarz osoby mówiącej. Także włączenie głośnika w tryb głośnomówiący pozwala osobom niedosłyszającym na odbiór obuuszny, a przez to głośniejszy i wyraźniejszy niż przy odsłuchu w jednej protezie. Telefony można łączyć bezpośrednio z protezami co może zapewnić czystszy odbiór i wyciszenie odgłosów tła.

Wśród dzieci z niepełnosprawnością słuchową są dzieci, które do komunikacji będą potrzebowały innych sposobów niż mowa werbalna czy język migowy. Komunikacja alternatywna opiera się na stosowaniu pomocy analogowych oraz elektronicznych do nawiązania komunikacji z dzieckiem. Symbole potrzebne do rozmowy mogą być zaimplementowane na tablecie, komputerze za pomocą specjalnego oprogramowania. Elektroniczna forma daje możliwość budowania bazy pojęć, używania zdjęć z otoczenia dziecka. Odmianą tego typu urządzeń są te śledzące ruch gałek ocznych dziecka.

3. Urządzenia ostrzegające

Zgodnie z obowiązującym prawem budynki użyteczności publicznej są wyposażone w urządzenia ostrzegające, zapewniające bezpieczeństwo, które pozwalają na równy dostęp w tym osobom z niepełnosprawnością słuchową. Alarmy mają wysoki poziom głośności oraz są wyposażone w sygnalizację świetlną.

Podobnie w domu można zainstalować urządzenia, które będą sygnalizowały o zdarzeniu światłem. Takie rozwiązania są stosowane w przypadku **dzwonków do drzwi, domofonów, wykrywaczy dymu oraz dwutlenku węgla, elektronicznych niań**. W przypadku budzików stosuje się w tym samym celu zamiast światła wibracje. Opaski na rękę, zegarki połączone kablem lub bezprzewodowo z poduszką, którą umieszcza się blisko ciała informują o porze budzenia wibrując.

Finansowanie

Koszty zakupu protez oraz innych technologii wspomagających może być dość duży.

Pomoc w finansowaniu zakupu w całości lub częściowo można uzyskać z dofinansowania z ubezpieczenia w Narodowym Funduszu Zdrowia (NFZ). Warunki, które należy spełnić oraz kwota dofinansowania uzależnione są od wieku pacjenta oraz rodzaju protezy. Dodatkowym źródłem refundacji jest Państwowy Fundusz rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PEFRON). Kwota dofinansowania ustalana jest indywidualnie. Nawet w przypadku, gdy zakup protezy i wykonanie operacji jest pokrywane z środków NFZ rodzice

ponoszą koszty użytkowania przez dzieci protez i urządzeń – zasilania, serwisowania, wymiany elementów eksploatacyjnych, dojazdu do kliniki, punktu serwisowego, napraw poza gwarancją i po jej upływie, zakupu urządzeń nie wchodzących do puli rzeczy refundowanych. Pieniądze nie powinny być przeszkodą w dostępie dzieci do najnowszych i skutecznych technologii. Obecnie uzyskanie pomocy dla dziecka jest priorytetowe i możliwe do zrealizowania przy dużym wsparciu finansowym ze strony instytucji państwowych.

Dalszy rozwój technologii przyniesie kolejne rozwiązania. Będą pojawiały się innowacyjne rozwiązania, których zastosowanie rozwinie funkcjonalność różnych sprzętów zwiększając także ich dostępność dla osób z niepełnosprawnościami. Wśród tych stworzonych z myślą o osobach niedosłyszających i niesłyszających czekamy na zapowiedziane pojawienie się np. telewizorów z funkcją „Sign Language Zoom”, gdzie tłumacz języka migowego zostanie automatycznie rozpoznany, a obraz tłumacza można będzie powiększyć aż o 200% w porównaniu do poprzednich modeli. Funkcja odrębnych napisów pozwoli wyświetlić napisy, w innym obszarze niż ten, który jest przypisany do danego programu. Będzie można skorzystać z opcji Multi-output Audio, która pozwoli na oglądanie programów z wzmocnionym dźwiękiem, nie zakłócając wrażeń pozostałych widzów.

Codzienne funkcjonowanie dziecka w środowisku osób słyszących powoduje, że słuchanie jest wysiłkiem. Dzieci do nauki nowych pojęć potrzebują cichszego otoczenia, dobrego słyszenia wypowiedzianych do nich słów. Najmłodsze dzieci mają niewielką motywację do wytężonego słuchania. To rolę opiekunów jest dostosować warunki tak, żeby nauka była jak najbardziej efektywna. Stawka jest wysoka. Pierwsze lata życia dziecka mają wpływ na jego dalsze życie.

Stosowanie technologii wspomagających jest szansą dla dzieci z niepełnosprawnością słuchową na zwiększenie uczestnictwa w życiu rodzinnym, społecznym, edukacyjnym i kulturalnym.

Bibliografia:

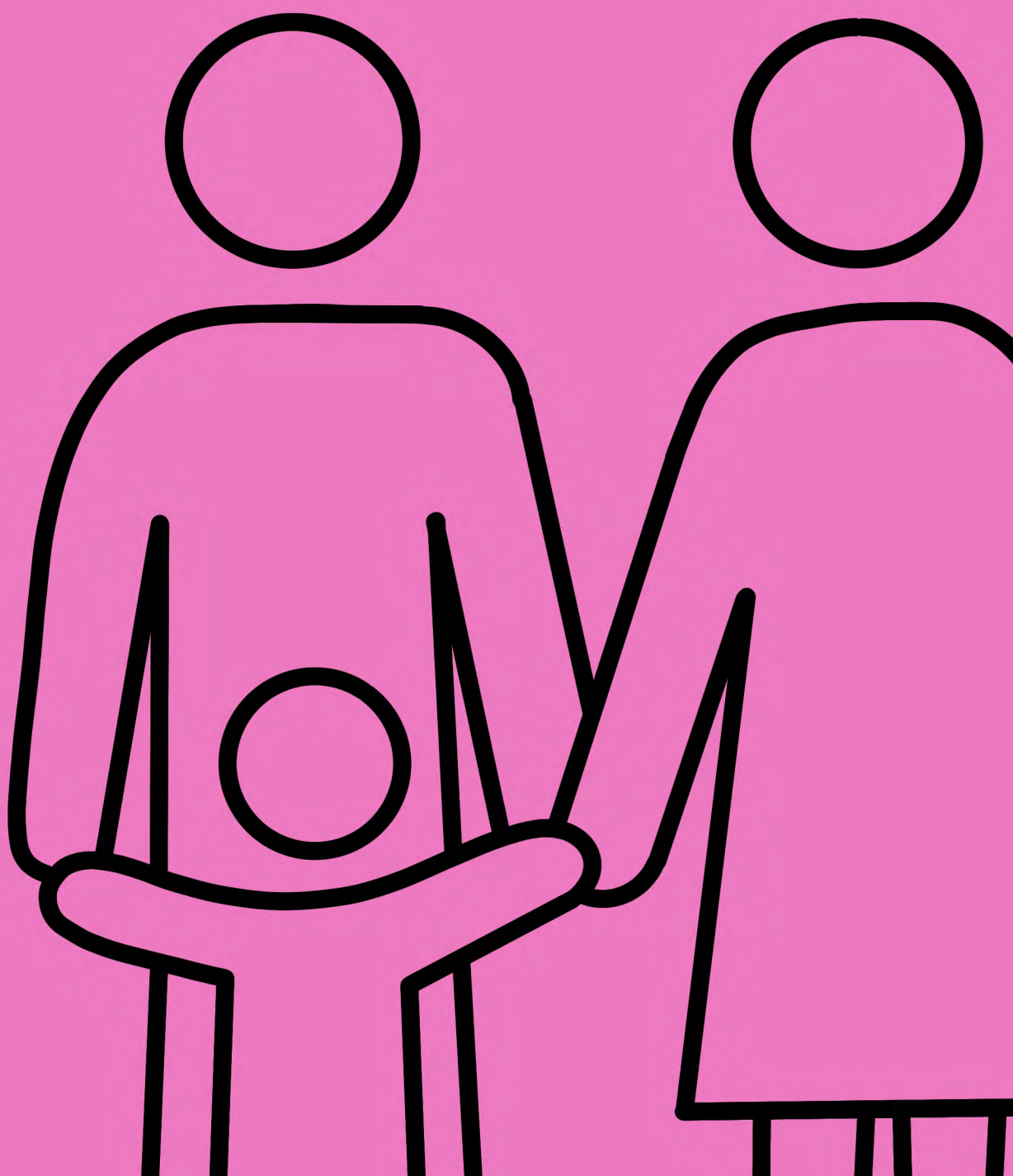
1. www.kn.pfon.org.pl/kn/artykuly/wydania-archiwalne/nr-iii-iv202244-45/653,Globalny-raport-na-temat-technologii-wspomagajacych.html
Dostęp z 31.10.2023r.)
2. Kupisiewicz, M., & Zagrobelna, P. (2022). Nowoczesne technologie asystujące wspomagające komunikację, edukację oraz funkcjonowanie społeczne osób z uszkodzonym narządem słuchu. *Studia z Teorii Wychowania*, 13(3 (40)), 279-300.

O Autorce:

Małgorzata Wioletta Zgoda – dr n. o zdr., pedagog specjalny, surdopedagog, od 2003 roku pracownik Instytutu Fizjologii i Patologii Słuchu, członek zespołu Kliniki Rehabilitacji, prowadzi terapię pacjentów korzystających z implantów słuchowych i innych protez słuchu.

Prawa i obowiązki rodziców

Marta Łempicka-Janik

Prawa i obowiązki rodziców

Marta Łempicka-Janik

Prawa i obowiązki rodziców są regulowane przez prawa konstytucyjne, prawa unijne, kodeks opiekuńczo-wychowawczy oraz liczne napotykanie w codziennym życiu regulaminy np. szkolne, wyjazdów obozowych.

W Polsce rodzice mają prawo do posiadania nieograniczonej liczby potomstwa, ale równocześnie łączy się to z określonymi obowiązkami. Podstawowym z nich jest **zapewnienie dzieciom opieki i warunków do rozwoju**, co oznacza, że rodzice muszą zapewnić niezbędne do życia miejsce do mieszkania, opiekę zdrowotną i domową. Ma to na celu zapewnienie optymalnego rozwoju dzieci i przystosowania ich do życia w społeczeństwie, co jest bardzo ważne dla przyszłości państwa. Dzieci powinny móc rozwijać swoje talenty, które będą stanowiły możliwość zatrudnienia w przyszłości.

Rodzice i dzieci mają obowiązek „szacunku i wspierania się”, czyli powinni wzajemnie udzielać sobie pomocy i obdarzać się szacunkiem, by rodzina jako podstawowa jednostka państwa była wydajna, zdrowa, zapewniająca rozwój sobie i państwu.

Rodzice sprawują władzę rodzicielską i początkowo to na nich spoczywa większość obowiązków, ale wraz z wiekiem część z nich wykonują także dzieci pomagając rodzicom. Mają one obowiązek włączania się w prace w gospodarstwie domowym, a jeśli zarabiają i mieszkają z rodzicami to także do dokładania się do wydatków domowych.

Rodzice mają sprawować władzę rodzicielską w taki sposób, żeby była ona jak najlepsza dla dziecka, które powinno w zamian być posłuszne. Jeśli jednak rodzice nie radzą sobie z opieką lub zaniedbują dzieci albo sprawują władzę rodzicielską w sposób niewłaściwy (np. w domu jest przemoc, nadużywanie alkoholu), to sąd rodzinny może ją ograniczyć lub całkowicie odebrać i skierować dzieci do pieczy zastępczej.

W przypadku kiedy rodzice sprawują opiekę w sposób właściwy a dzieci jednak ulegają nałogom albo popełniają czyny, które wskazują na demoralizację (np. wagary) sąd rodzinny może zasądzić kuratora, który pomoże w sprawowaniu opieki lub skierować młodzież do ośrodka wychowawczego.

Rodzice mają obowiązek dopilnowania, by dziecko wypełniało obowiązek szkolny – muszą zapewnić mu możliwość docierania do szkoły oraz posiadania warunków do nauki w domu. Powinny one mieć zapewnione miejsce w państwowej placówce oświatowej (szkoła publiczna), ale w miarę potrzeb dziecka mogą rodzice wybrać placówkę prywatną (szkoła niepubliczna). Wybór rodziców powinien być zgodny z potrzebami i talentami dziecka. W razie problemów podczas lat nauki rodzice mają prawo liczyć na wsparcie nauczycieli oraz różnych instytucji pomocowych, np. ośrodków pomocy społecznej, które przyznają świadczenia finansowe.

Rodzice są przedstawicielem ustawowym dziecka do osiągnięcia pełnoletniości, czyli reprezentują go przed sądem, policją i w sprawach urzędowych. Rodzice także mają obowiązek sprawowania opieki nad majątkiem dziecka do osiągnięcia przez nie 18 lat, w taki sposób, by było to dla niego jak najkorzystniejsze. Powinni także konsultować z nastoletnim dzieckiem część najważniejszych decyzji dotyczących jego majątku.

Rodzice mają prawo do wychowywania dzieci według własnych przekonań, wyznania religijnego i modelu wychowawczego.

Rodzice mają również prawo do własnego rozwoju i czasu wolnego co umożliwi im lepsze sprawowanie opieki nad potomstwem.

Rodzice mają prawo do pełnej informacji o stanie zdrowia dziecka oraz mają prawo angażować się w jego proces edukacyjny (np. poprzez zebrania klasowe lub udział w radzie rodziców).

Rodzice mają prawo do pobierania alimentów od dzieci, jeśli brakuje im środków do życia i zapewnienia niezbędnych potrzeb, ale tylko w przypadku gdy dzieci są samodzielne i mogą takie alimenty płacić.

Rodzi się pytanie – skąd te liczne obowiązki rodziców?

Niecałe sto lat temu dzieci były traktowane jak tania siła robocza (zwłaszcza na wsiach) i rodziny z tego powodu były często wielodzietne, ale również śmiertelność wśród dzieci była ogromna. Dzieci wykorzystywano do prac, ale jednocześnie nie dbano o ich przyszłość, wykształcenie, potrzeby. Z biegiem czasu zaczęło się to zmieniać. W Polsce takim prekursorem traktowania dzieci podmiotowo był Janusz Korczak – wybitny pedagog a przede wszystkim wielki człowiek. W swoich książkach mówił on o prawach dzieci co wiązało się bezpośrednio z obowiązkami rodziców. W tej chwili prawa dzieci są spisane w dokumentach urzędowych m.in. Konwencji praw dziecka.

Oto one:

- prawo do życia i rozwoju, do tożsamości, obywatelstwa,
- prawo swobody myśli, sumienia i wyznania, wyrażania poglądów, w tym w postępowaniu administracyjnym i sądowym,
- prawo do ochrony życia prywatnego, rodzinnego, domowego, tajemnicy korespondencji
- prawo do wychowania w rodzinie i kontaktów z rodzicami w przypadku rozłączenia z nimi, prawo poznania rodziców, jeżeli to możliwe,
- prawo do wolności od tortur, poniżającego traktowania, przemocy fizycznej lub psychicznej, wyzysku, nadużyć seksualnych,
- prawo do swobodnego zrzeszania się, pokojowych zgromadzeń,
- prawo do odpowiedniego do wieku i stopnia rozwoju traktowania w ramach postępowania karnego,
- prawa społeczne, w tym prawo do odpowiedniego standardu życia, opieki w instytucjach i zakładach, ochrony socjalnej, ochrony zdrowia, rehabilitacji społecznej i zdrowotnej,
- prawo do ochrony przed wyzyskiem ekonomicznym, podejmowaniem pracy w zbyt wczesnym wieku,
- prawo do wypoczynku i czasu wolnego,
- prawo dostępu do informacji i materiałów pochodzących z różnych źródeł,
- prawa do nauki, w tym prawo do bezpłatnej i obowiązkowej nauki w zakresie szkoły podstawowej.

Jak widać wiele z nich traktuje dziecko jak młodego dorosłego z takimi samymi prawami, ale dostosowanymi do wieku. Ważne są też prawa o zakazie dziecięcej pornografii, powoływania do wojska dzieci oraz prawo do nie wykorzystywania dziecka jako tłumacza, jeśli rodzice porozumiewają się w innym języku niż język urzędowy w danym państwie.

W lipcu 2023 roku na Walnym Zgromadzeniu Światowej Federacji Głuchych uchwalona została Deklaracja Praw Głuchych Dzieci, która zawiera następujące prawa:

1. Wszystkie głuche dzieci, podobnie jak wszyscy ludzie rodzą się wolne i równe pod względem godności i praw.
2. Wszystkie głuche dzieci mają prawo do używania języka migowego. Narodowe języki migowe są w pełni dostępnymi od momentu urodzenia językami dla dzieci głuchych.
3. Prawo dzieci głuchych do ich narodowych języków migowych nie może być naruszane.
4. Wszystkim rodzicom, opiekunom i członkom rodzin dzieci głuchych należy zapewnić bezpłatne nauczanie ich narodowych języków migowych.
5. Wszystkie dzieci głuche mają prawo do wysokiej jakości, włączającej, wielojęzycznej edukacji w ich narodowych językach migowych i narodowych językach pisanych.
6. Wszystkie dzieci głuche mają prawo do poznania tożsamości językowej i kultury społeczności osób głuchych.
7. Wszystkie dzieci głuche mają prawo do ochrony przed deprywacją językową. Niezapewnienie dostępu do narodowych języków migowych wszystkim głuchym dzieciom jest dyskryminacją.
8. Wszystkie głuche dzieci mają prawo do kontaktu z osobami płynnie posługującymi się narodowym językiem migowym, w tym z nauczycielami w szkołach.
9. Wszystkie głuche dzieci mają prawo do wyrażania swojego zdania we wszystkich sprawach, które ich dotyczą.
10. Wszystkie powyższe deklaracje muszą być natychmiast i niezwłocznie wprowadzone w życie w stosunku do wszystkich dzieci głuchych.

Dopiero te prawa dają możliwość pełnego rozwoju dzieciom i młodzieży co zapewnia państwu lepszą przyszłość i nadzieję na dobry, spokojny świat.

Słowniczek:

dziecko posłuszne – dziecko wykonujące polecenia rodziców. Polecenia te jednak muszą być dostosowane do wieku dziecka, jego rozwoju, sytuacji a ich niewykonanie nie może być karane np. biciem. Wymaganie od dziecka zdobywania pieniędzy na alkohol dla rodziców to nie jest posłuszeństwo dziecka a jego wykorzystywanie.

zaniedbywanie dzieci – jest to jedna z form przemocy wobec dzieci stosowana przez rodziców lub opiekunów prawnych poprzez niezaspokojenie podstawowych potrzeb dzieci – fizycznych (bezpieczne schronienie, stałe miejsce zamieszkania, jedzenie, zapewnienie opieki lekarskiej), emocjonalnych (rozumienie i szanowanie emocji, zapewnienie dostępności i bliskości relacyjnej opiekuna, dbanie o relacje rówieśnicze, udzielanie wsparcia w trudnościach), edukacyjnych i intelektualnych (dostęp do nauki, bezpieczne miejsce do odrabiania prac domowych, zakup podręczników i pomocy naukowych, zajęcia dodatkowe, pomoc w nauce). Zaniedbania te mają wpływ na zdrowie i rozwój dzieci.

piecza zastępcza – jest w niej umieszczone dziecko, jeśli rodzina jest niewydolna opiekuńczo lub wychowawczo, czyli nie może zapewnić dziecku odpowiedniej opieki. Z założenia piecza zastępcza jest tymczasowa, czyli trwa do czasu poprawy sytuacji rodzinnej i powrotu dziecka do domu. O pieczy na ogół decyduje sąd a w wyjątkowych sytuacjach dzieci są odbierane natychmiast – np. podczas libacji albo stosowanej przemocy. Piecza rodzinna to rodziny zastępcze (spokrewnione lub nie), rodzinne domy dziecka, pogotowia opiekuńcze, domy dziecka. Dziecko może przebywać w pieczy do 18 roku życia.

uleganie nałogom – spożywanie alkoholu, zażywanie narkotyków, leków, palenie papierosów, wielogodzinne siedzenie przed komputerem (gry, TikTok) w sposób szkodliwy dla zdrowia, rozwoju i jest to cykliczne, systematyczne.

czyny wskazujące na demoralizację – są to czyny, które mogą popełnić osoby niepełnoletnie:

- wulgarne słownictwo,
- wagarowanie,
- wandalizm,
- ucieczki z domu,
- przedwczesne podejmowanie życia seksualnego,
- stosowanie agresji, przemocy,
- palenie papierosów,
- spożywanie alkoholu,
- zażywanie narkotyków,
- udział w destrukcyjnych subkulturach, sektach. (policja.gov.pl)

W przypadku podejrzenia o demoralizację placówki szkolne mają obowiązek zawiadomić sąd rodzinny.

kurator – funkcjonariusz publiczny, który ma określone zadania:

- ocena sytuacji, w jakiej znajduje się podopieczny;
- motywowanie i wprowadzanie zmian w życiu osoby, nad którą sprawuje nadzór;
- kontrola i rozliczanie z wykonywania zadań zaleconych przez sąd;
- interwencje u podopiecznego;
- pisanie opinii i sprawozdań z postępów;
- wnioskowanie o zmiany środków wychowawczych.

Kurator jest osobą, która czuwa nad wykonaniem wyroku sądu i ma pomóc podopiecznemu w zmianie postępowania na lepsze.

ośrodek wychowawczy – ośrodek, do którego sąd kieruje młodzież zagrożoną demoralizacją, jeśli wcześniejsze środki wychowawcze (np. nadzór kuratora) nie przyniosły skutku. Może tam przebywać młodzież w wieku 13-18 lat.

obowiązek szkolny – jest to obowiązek pobierania nauki od 7. roku życia do ukończenia szkoły podstawowej. Potem obowiązuje obowiązek nauki do 18. roku życia.

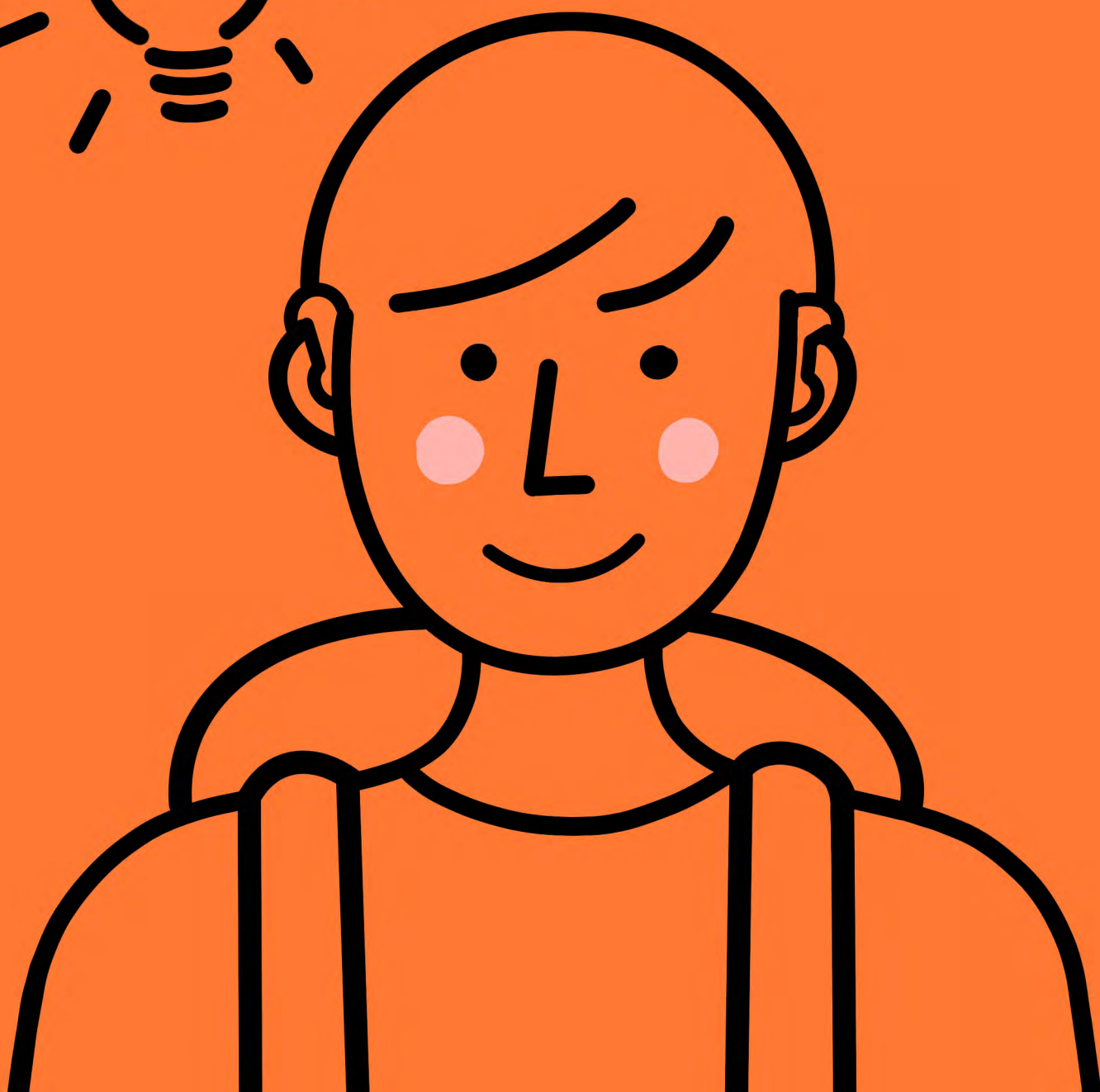
alimenty – są to środki na utrzymanie dziecka (pieniądze, ubrania, opłaty za zajęcia) lub środki wychowawcze (opieka nad osobą niepełnoletnią), które rodzice płacą w sytuacji rozwodu albo opieki nad dzieckiem rodzinie zastępczej do 18. roku życia lub ukończenia przez dziecko nauki. Po rozwodzie również rodzic, który nie ma środków na życie może domagać się alimentów od współmałżonka lub dorosłego samodzielnego dziecka. Alimenty zasądza sąd.

O Autorce:

Marta Łempicka-Janik – surdopedagożka, interwentka kryzysowa pracująca od 20 lat w oświacie – początkowo w internacie a od 5 lat jako pedagożka szkolna w OSWG w Warszawie. Wielbicielka ludzi, żyraf, książek i podróży. Niezmiennie wierząca w moc słów i rozmowy. Prywatnie żona i mama 3 przecudownych dzieci – w tym dwóch nastolatków, którzy nauczą często więcej niż najlepszy kurs.

System edukacji dzieci z niepełnosprawnościami słuchu

Anna Antos

System edukacji dzieci z niepełnosprawnościami słuchu

Anna Antos

W tym rozdziale są omówione dwa obszary, które obrazują strukturę kształcenia i wychowania dziecka od najmłodszych lat. Pierwszy szczegółowo przedstawia polski system edukacyjny wraz z regulacjami prawnymi, które dotyczą nauki każdego młodego człowieka ze zwróceniem szczególnej uwagi na uczniów niepełnosprawnych. W drugiej części są zaprezentowane rozwiązania dotyczące edukacji dziecka niesłyszącego i słabosłyszącego.

Polski system edukacyjny wraz z regulacjami prawnymi

System kształcenia i wychowania w Polsce opiera się na zasadach zapisanych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Konwencji o Prawach Dziecka, a także Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych. Daje to każdemu obywatelowi prawo do nauki, a w przypadku dzieci i młodzieży-również prawo do opieki i wychowania zgodnie z rozwojem i wiekiem. Prawo to obejmuje też dzieci i młodzież polonijną, przebywającą na stałe za granicą oraz dzieci pracowników czasowo przebywających poza granicami Polski z powodu obowiązków zawodowych.

Kwestię polskiej oświaty szczegółowo reguluje ustawa z dnia 14 grudnia 2016r. Prawo oświatowe (Dz. U. 2017, poz. 59). Zapisano w niej zadania szkoły, do których należy m.in. przygotowanie młodego człowieka do życia w demokratycznym społeczeństwie, wpojenie podstawowych wartości takich jak szacunek, patriotyzm, tolerancja i inne. Jej założeniem jest, aby młody człowiek, wyposażony w zestaw wartości, wkraczając w dorosłe życie, umiał odpowiedzialnie wypełniać obowiązki obywatelskie i rodzinne, był kreatywny i przedsiębiorczy oraz potrafił korzystać z najnowszych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Szkoła wspiera też rodzinę w wychowaniu dziecka, ale nie zastępuje rodziców w ich obowiązkach rodzicielskich.

Ustawodawca pamiętał również o dzieciach zdolnych, niepełnosprawnych oraz mających specyficzne trudności w uczeniu się np. z dysleksją, zapisując w tej samej ustawie rozwiązania prawne dotyczące ich kształcenia i wychowania.

Za codzienną pracę szkoły odpowiada dyrektor wraz ze swoim zespołem kierowniczym. W zależności od typu placówki, w skład kierownictwa, oprócz dyrektora, wchodzi wicedyrektor i kierownik internatu, jeśli na terenie szkoły działa internat. Kadra pedagogiczna tworzy radę pedagogiczną, która odpowiada za realizację podstawy programowej i programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły. W skład rady pedagogicznej wchodzi również specjaliści wspierający codzienną pracę nauczycieli: logopeda, doradca zawodowy i nauczyciel-bibliotekarz. Ponadto w każdej szkole działa zespół psychologiczno-pedagogiczny, który czuwa nad uczniami i wspiera w sytuacjach problemowych. Cała kadra pedagogiczna współpracuje z rodzicami. Zadaniem szkolnego pionu administracyjno – gospodarczego jest utrzymanie codziennej pracy szkoły w czystości, dbanie o sprawne sprzęty np. oświetlenie, drukarki, komputery, a także zapewnienie bezpiecznego użytkowania sal lekcyjnych i sportowych. Za pracę pracowników obsługi (portierzy, sprzątaczkę itp.) odpowiada kierownik administracyjny. Pracownikami administracji są: specjalista do spraw kadrowych, specjalista do spraw księgowych oraz kierownik kuchni. Nadzór pedagogiczny nad placówką oświatową sprawuje kuratorium oświaty. Natomiast za szkołę w zakresie niepedagogicznym (obsługa administracyjno – finansowa) odpowiada organ prowadzący. Dla przykładu: organem prowadzącym dla Ośrodka Szkolno – Wychowawczego dla Głuchych w Warszawie jest miasto stołeczne Warszawa, a nadzór pedagogiczny z ramienia warszawskiego Kuratorium Oświaty sprawuje wizytator z Wydziału Wychowania i Kształcenia Specjalnego.

W Polsce istnieje obowiązek nauki, który został zapisany w ustawie Prawo oświatowe z dnia 14 grudnia 2016r. w artykule 35 (Dz.U. 2017, poz. 59). Oznacza to, że nauka jest obowiązkowa dla każdego dziecka od 7 roku życia do ukończenia 18 lat i dotyczy również dzieci niepełnosprawnych. Obowiązek nauki obejmuje uczniów szkół publicznych i niepublicznych. Rodzice mają prawo złożyć wniosek o wcześniejsze rozpoczęcie nauki przez dziecko, które ukończyło 6 lat. Mogą też złożyć wniosek o odroczenie rozpoczęcia nauki,

jeśli stan psychofizyczny dziecka tego wymaga. Do wniosku należy wówczas dołączyć opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej. Te kwestie reguluje artykuł 36 wspomnianej ustawy.

W uzasadnionym przypadku jest możliwość wydłużenia czasu nauki ucznia niepełnosprawnego niezależnie od rodzaju niepełnosprawności i typu szkoły, w której się uczy. Oznacza to, że naukę można przedłużyć zarówno w szkole powszechnej (masowej), specjalnej, jak i integracyjnej. Decyzję w tej sprawie podejmuje rada pedagogiczna szkoły, w której uczeń pobiera naukę. W szkole podstawowej istnieje możliwość wydłużenia nauki uczniowi mającemu orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego:

- o jeden rok na I etapie edukacyjnym,
- o dwa lata na II etapie edukacyjnym.

Podstawą prawną jest rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. 2019 poz. 639).

W szkole ponadpodstawowej można wydłużyć naukę ucznia niepełnosprawnego:

- o dwa lata, jeśli nie przedłużono mu okresu nauki w szkole podstawowej na I lub II etapie edukacyjnym,
- o jeden rok, w sytuacji, gdy miał on już przedłużony okres nauki w szkole podstawowej na I lub II etapie edukacyjnym.

Podstawą prawną jest rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 sierpnia 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. 2023 poz. 1633).

Uczniowie niepełnosprawni mogą uczyć się w szkole podstawowej do 20 roku życia, a w szkole ponadpodstawowej do 24 roku życia. Prawo to zostało zapisane w paragrafie 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. 2017, poz. 1578).

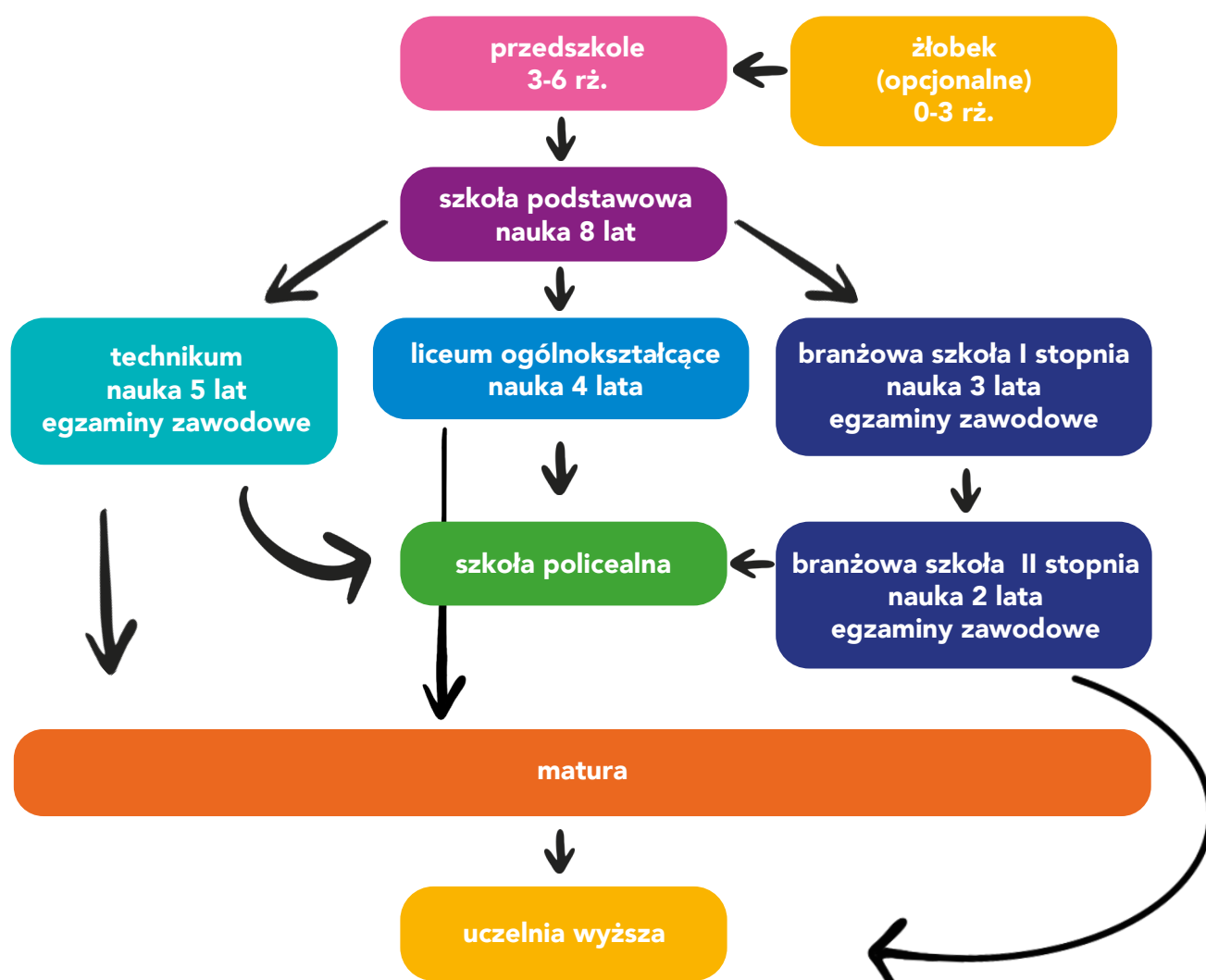
Struktura edukacyjna w Polsce prezentuje się w następujący sposób:

1. **Żłobek** – jest miejscem pobytu dla dziecka w wieku 0-3 lat. Uczestnictwo jest dobrowolne, a decyzję o umieszczeniu dziecka w żłobku podejmują rodzice/ opiekunowie prawni. Pobyt jest odpłatny. Oprócz żłobka istnieją też kluby dziecięce.
2. **Przedszkole** – wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci w wieku 3-6 lat, przy czym edukacja przedszkolna jest obowiązkowa dla dzieci od 6 roku życia.
3. **Szkoła podstawowa** – nauka jest obowiązkowa, bezpłatna, trwa osiem lat i jest podzielona na dwa etapy:
 - I etap edukacyjny – edukacja wczesnoszkolna, która jest realizowana w klasach I-III,
 - II etap edukacyjny – nauka odbywa się w klasach IV-VIII.
4. **Szkoła średnia** – nauka jest obowiązkowa do ukończenia przez ucznia 18 roku życia. Uczeń może wybrać szkołę zgodnie ze swoimi możliwościami, preferencjami i planami zawodowymi, natomiast w przypadku wątpliwości, co do wyboru zawodu, ma możliwość skorzystania z porady szkolnego doradcy zawodowego.
 - **4-letnie liceum ogólnokształcące** – kończy się egzaminem dojrzałości dającym możliwość podjęcia studiów wyższych,
 - **5-letnie technikum** – zdanie egzaminu zawodowego w danej kwalifikacji nadaje tytuł technika. Ponadto absolwent technikum ma prawo do przystąpienia do egzaminu maturalnego, a uzyskanie świadectwa dojrzałości jest przepustką do kształcenia wyższego,
 - **3-letnia branżowa szkoła I stopnia** – pomyślnie zdany egzamin zawodowy daje kwalifikacje w danym zawodzie, a po ukończeniu szkoły jest możliwość kontynuacji nauki w branżowej szkole II stopnia,
 - **2-letnia branżowa szkoła II stopnia** daje możliwość przystąpienia do egzaminu zawodowego i uzyskania kolejnych kwalifikacji zawodowych oraz tytułu technika. Oprócz tego umożliwia przystąpienie do matury.
5. **Szkoła policealna** – naukę może podjąć absolwent szkoły średniej, egzamin dojrzałości nie jest wymagany. Uczeń może przystąpić do egzaminu zawodowego z danej kwalifikacji i uzyskać tytułu technika.
6. **Szkolnictwo wyższe** – uczelnie oferujące kształcenie wyższe podlegają ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym, a nauka odbywa się na kilku etapach:

- studia pierwszego stopnia – licencjackie lub inżynierskie, trwają 3-3,5 roku,
- studia drugiego stopnia – dają możliwość uzyskania tytułu magistra,
- studia trzeciego stopnia – doktoranckie, kończą się rozprawą doktorską, nadaniem stopnia doktora, który otwiera drogę do kolejnego stopnia: doktora habilitowanego. Natomiast profesura jest dożywotnim tytułem naukowym nadawanym przez prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Studia stacjonarne na uczelniach państwowych w teorii są nieodpłatne. Maturzysta ma możliwość podjęcia studiów na różnych uczelniach wyższych, do których zalicza się uniwersytety, politechniki, uczelnie medyczne, wyższe szkoły pedagogiczne (akademie pedagogiczne), techniczne, morskie, ekonomiczne, a także uczelnie wojskowe, artystyczne i teatralne oraz akademie wychowania fizycznego.

7. Kwalifikacyjny kurs zawodowy – jest oferowany osobom, które ukończyły 18 lat, a nauka kończy się egzaminem zawodowym dającym kwalifikacje w danym zawodzie.

Dziecko niesłyszące w systemie edukacji

W poprzedniej części rozdziału zostały przedstawione podstawowe informacje na temat struktury polskiej szkoły, etapów kształcenia i możliwości, jakie stoją przed dzieckiem. W tym miejscu jest opisana sytuacja dziecka z wadą słuchu rozpoczynającego przygodę z nauką.

Dziecko niesłyszące, zgodnie z polskim prawem oświatowym, jest objęte obowiązkiem edukacyjnym, tak jak jego pełnosprawni rówieśnicy. Ma do wyboru różne szkoły. Może uczyć się zarówno w placówce masowej, integracyjnej, jak i specjalnej. Aby mogło podjąć naukę w szkole dla głuchych lub słabosłyszących, musi posiadać orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną. Uczeń, który jest objęty kształceniem specjalnym, ma program nauczania dostosowany do swoich możliwości i potrzeb edukacyjno-rozwojowych. Dostosowanie jest realizowane na podstawie WOPFU i IPET. WOPFU to Wielospecjalistyczna Ocena Poziomu Funkcjonowania Ucznia, która jest obowiązkowa dla każdego ucznia z niepełnosprawnością, posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i jest opracowywana przez nauczycieli minimum dwa razy w roku szkolnym. Natomiast IPET to Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny, który jest tworzony na dany etap edukacyjny. Oba dokumenty są bardzo ważnym wsparciem nauki dziecka niesłyszącego, ponieważ wskazują jego możliwości, potencjał oraz zaległości, które wymagają uzupełnienia. WOPFU i IPET-y obowiązują też w szkole masowej i integracyjnej, w której uczy się uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego.

Należy wspomnieć o wsparciu, które jest udzielane niepełnosprawnym przedszkolakom, w tym też niesłyszącym. Ustawodawca dał możliwość tworzenia w przedszkolach i szkołach zespołów wczesnego wspomagania rozwoju dziecka. Specjaliści wchodzący w skład takiego zespołu podejmują działania rozwijające umiejętności psychoruchowe i społeczne dziecka od momentu stwierdzenia niepełnosprawności aż do chwili podjęcia nauki w szkole. Jest to praca bezpośrednio z dzieckiem i jego rodziną.

Uczeń z wadą słuchu każdy etap edukacyjny przechodzi podobnie jak jego słyszący rówieśnicy. Różnica jest w sposobie komunikacji oraz realizacji wymagań edukacyjnych i jest to zasadniczy powód, dla którego uczniowie z wadą słuchu chętnie wybierają szkoły dla niesłyszących bądź słabosłyszących. Jest to szczególnie ważne dla tych, dla których pierwszym językiem jest język migowy, a język polski jest słabo opanowany. Dobra znajomość języka polskiego jest niezbędna w szkole masowej, w której nauczyciele nie migają i to powoduje trudność w zrozumieniu, przyswojeniu i utrwaleniu materiału lekcyjnego. W ostatnich latach w szkołach masowych są zatrudniani nauczyciele wspomagający, którzy razem z dzieckiem uczestniczą w lekcji i udzielają mu niezbędnej pomocy w nauce. Jednak nauczyciel wspomagający znający biegle język migowy to zdecydowana rzadkość w polskich placówkach.

W szkole dla niesłyszących komunikacja jest stosowana na różnych poziomach: polski język migowy, język polski oraz metody kombinowane, które pozwalają na nawiązanie porozumienia na linii uczeń-nauczyciel. Kadra pedagogiczna na bieżąco szkoli się w zakresie języka migowego podejmując kursy lub studia podyplomowe. Nauczyciele na lekcjach rewalidacji, komunikacji i języka migowego systematycznie pracują z uczniami nad ich rozwojem językowym. Logopedzi czuwają nad prawidłową wymową, a nauczyciele-bibliotekarze w każdy możliwy sposób zachęcają do czytania książek i promują czytelnictwo. Uczniowie doskonałą również znajomość języków obcych np. angielskiego. Szkoły oferują też dodatkowe zajęcia rozwijające zdolności, wyrównujące braki w nauce bądź kształtujące zainteresowania. Podstawa programowa z przedmiotów zawodowych i ogólnokształcących jest realizowana przez nauczycieli będących kompetentnymi specjalistami w swoich dziedzinach. Natomiast uczniowie zastanawiający się nad swoją dalszą ścieżką nauki i kariery zawodowej są objęci uwagą i wsparciem szkolnego doradcy zawodowego.

Wszelka wiedza szkolna jest przekazywana za pomocą języka migowego i/lub języka polskiego, co daje możliwość przyswojenia przez ucznia informacji w sposób jak najbardziej komfortowy dla niego. Nie bez znaczenia jest fakt, że w ośrodkach szkolno-wychowawczych dla głuchych lub słabosłyszących pracują też niesłyszący nauczyciele i wychowawcy. Swoim doświadczeniem, umiejętnościami i wiedzą dają rodzicom motywację do codziennej pracy z dzieckiem niesłyszącym.

Proces nauki jest długi, ale nie niemożliwy dla dziecka z wadą słuchu. Dowodzą tego świetni niesłyszący fachowcy-specjaliści w swoich zawodach np. dietetyk, ratownik medyczny, budowlaniec, elektryk, kucharz, którzy przeszli tę ścieżkę. Zaś ci, którzy są kreatywni i przedsiębiorczy, zakładają z powodzeniem swoje firmy, fundacje i stowarzyszenia. Z kolei spora część podejmuje studia wyższe na różnych kierunkach zgodnie ze swoimi zainteresowaniami i możliwościami. Są też doskonale wykształceni nauczyciele po uczelniach pedagogicznych, z najwyższym stopniem awansu zawodowego, a wielu z nich posiada dodatkowe dyplomy studiów podyplomowych. Coraz częściej nasze środowisko reprezentują niesłyszący pasjonaci nauki i badacze ze stopniami doktorskimi. Należy również wspomnieć o niesłyszących pełniących funkcje kierownicze w szkołach dla niesłyszących/ słabosłyszących.

Każda z tych osób swoimi osiągnięciami zawodowymi i osobistymi dowodzi, że droga po jak najlepsze wykształcenie nie jest łatwa, ale warto podejmować trud. Za każdą taką historią stoją rodzice, rodzina, nauczyciele i przyjaciele - bez nich osiągnięcie sukcesu byłoby bardzo trudne.

Ofertę edukacyjną szkół dla niesłyszących i słabosłyszących w Polsce znajdują Państwo w internecie. Praktycznie w każdym województwie znajdują się ośrodki szkolno-wychowawcze kształcące dzieci i młodzież z uszkodzonym słuchem.

O Autorce:

Anna Antos – niesłyszący surdopedagog, nauczyciel-bibliotekarz w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Głuchych w Warszawie. Prowadziła również bibliotekę szkolną w Instytucie Głuchoniemych oraz bibliotekę naukową w Instytucie Fizjologii i Patologii Słuchu. Autorka książek „Życie i osiągnięcia naukowe prof. dr hab. Włodzimierza Pietrzaka” oraz „Maria Góralówna”, a także artykułów w publikacjach surdopedagogicznych. Jako inspektor ds. ochrony zwierząt podejmowała interwencje niosąc pomoc poszkodowanym czworonogom.

Dobre praktyki i inspiracje dla rodziców

Marta Łempicka-Janik

Dobre praktyki i inspiracje dla rodziców.

Marta Łempicka-Janik

Dobre praktyki mogą być ważne w wielu dziedzinach, ale zawęziłabym je do tej, bez której nic się nie uda, czyli do relacji i komunikacji międzyludzkiej. Teraz powinnam napisać, że w tej kwestii bardzo dużo ZALEŻY - od osób biorących w tym udział, od sytuacji, od wieku, od stopnia zależności tych osób od siebie, od długości relacji, od zażyłości i od wielu innych czynników i...miałabym rację. Są jednak elementy, które są uniwersalne i sprawdzają się zawsze. Postaram się przybliżyć kilka z nich.

SZACUNEK

Bez niego nie uda się stworzyć relacji bardzo bliskiej, ale także zwykłej sąsiedzkiej. Pomaga on nam traktować rozmówcę jak równego sobie niezależnie od wieku, doświadczeń, wiedzy. To szacunek daje nam możliwość rozmowy z KAŻDYM i ciekawości drugiego człowieka, poznania go. Jest to podstawa, żeby coś się zaczęło. Ważne jest także, żeby szanować niewiedzę drugiej osoby, jej słabości, inność, zalety i wady, czyli człowieka w całości a nie tylko z jego pozytywnymi stronami.

ŻYCZLIWA KOMUNIKACJA

Życzliwa, czyli taka z ciągłym uśmiechem na ustach? Nie do końca. Możemy rozmawiać o sprawach poważnych, smutnych, ale z życzliwością i uważnością na drugiego człowieka, na jego emocje i aktualny stan duszy, na jego aktualne potrzeby. Życzliwość to także bycie z drugą osobą w trudnych momentach i akceptacja jego uczuć, choć mogą nam się wydawać błahe lub mało ważne. Dla naszego rozmówcy są w tej chwili najważniejsze.

WSPARCIE

Bardzo ważny element w każdej sytuacji. Chyba najbardziej w tej kiedy nastolatek nie do końca zachowuje się „w porządku”, ćwiczy naszą cierpliwość, przynosi jedynki ze szkoły, sprawdza, czy zaakceptujemy jego

trudne zachowania. Te trudne sytuacje to ogromny sprawdzian dla rodziców i tego, czy nasze dzieci mogą na nas liczyć, czy przyjdą do nas, kiedy będzie im źle, trudno, smutno a nie tylko, żeby podzielić się dobrymi nowinami, ocenami czy zachowaniami.

POZWALANIE NA BŁĘDY I WŁASNE WYBORY

Ze strony rodzica jest to bardzo trudne, ale tylko w ten sposób pozwoli nastolatкови poczuć się samodzielnym, odpowiedzialnym za swoje decyzje, godnym zaufania, bycia sprawczym. Podejrzewam, że w sprawach mało istotnych każdy się zgodzi z tym stwierdzeniem, ale co w sytuacjach wyboru szkoły, znajomych... Pozwolić decydować w tak ważnych sprawach? Oczywiście!!!! Jak inaczej młodzi nauczą się ponosić konsekwencje, rozpoznawać czego szukają w relacjach z innymi, na czym im zależy. Zdarzy się, że nie każdy wybór będzie trafny i wtedy trzeba być przy dziecku i dać mu odczuć, że ZAWSZE może na nas liczyć. Docenić, jeśli mu się uda, jeśli ma konkretne argumenty przed podjęciem decyzji. Pomóc, jeśli się waha i przyjdzie do nas po radę. Nie mówić, że „wiemy lepiej”, bo to, co jest dobre dla jednej osoby, dla innej może być okropne. Pozwólmy nastolatkom na wybory, ponoszenie konsekwencji, ale bądźmy obok w razie potrzeby.

SŁUCHANIE A NIE TYLKO SŁYSZENIE

Możemy słyszeć kogoś cały dzień, ale nic z tego, co do nas mówi nie usłyszeć, nie zrozumieć kierowanych do nas słów, znaków, nie odebrać emocji. Uważne słuchanie to bycie z drugą osobą, czucie empatii, zrozumienie jego sytuacji, uczuć, brak oceny, nie lekceważenie sytuacji. Czasem wysłuchanie drugiej osoby przynosi jej ulgę, spokój i chęci do dalszej walki, do rozwiązania trudnej sytuacji.

POZWOLENIE NA BYCIE SOBĄ

W chwili gdy urodzi się dziecko to słyhać- to ma po mamusi, to po tacie i na pewno jest w tym trochę racji, ale dziecko jest przede wszystkim SOBĄ. Patrząc na nas rodziców jako wzorzec, przejmie po nas jakieś zachowania, poglądy, ale w otaczającym świecie wyrobi sobie także własne opinie (o ile

tylko mu na to pozwolimy). Może być całkowitym naszym przeciwieństwem albo różnić się tylko w drobnych sprawach. Może być posłuszne, potulne, uległe albo wręcz przeciwnie- walczące o każdy kawałek własnego bycia, o każdą najdrobniejszą decyzję. Ważne też, żeby znać powody takich sytuacji i móc o nich porozmawiać. Być może dziecko się buntuje nie na złość nam, ale dlatego, że chce spróbować czegoś nowego a wie, że my zawsze będziemy dla niego wsparciem i czuje się bezpiecznie.

ZWYCZAJNE SYTUACJE

Ważne, żeby być ze sobą w codziennych zwyczajnych sytuacjach, móc o nich porozmawiać. Nie siadać do stołu tylko kiedy do rozwiązania jest trudna sprawa, ale codziennie dyskutować albo móc się przytulić na chwilę. Porozmawiać o hobby, niemiłych kolegach i fajnych koleżankach, o nowych butach i wymarzonej sukience, o marzeniach dużych i małych. Pamiętajmy, że jeżeli nie potrafimy być razem w zwykłych sytuacjach to trudno wymagać, żeby dziecko przyszło do nas, kiedy jest mu trudno. Przyzwyczajone, że może porozmawiać z nami o wszystkim przyjdzie także w sprawach trudnych. Czasami warto usiąść codziennie razem na wspólne 15 minut, żeby zyskać rozmówcę na całe życie.

PRZEPRASZAM

Okazuje się, że to chyba najtrudniejsze słowo w relacjach między ludźmi. Rodzicom i dzieciom czasem puszcza nerwy, sytuacja wymknie się spod kontroli, padnie o jedno słowo za dużo, zmęczenie nie pozwoli na spokojną rozmowę i co wtedy? Czy wszystko, co tak długo budowaliśmy przepadło? Oczywiście, że nie!!! Nikt nie jest robotem. Każdy z nas ma lepsze i gorsze dni. Każdego pokona zmęczenie czy emocje. Po takiej sytuacji trzeba odetchnąć, spotkać się w komfortowych warunkach, w czasie, gdy nikt z nas się nie spieszy, powiedzieć „przepraszam” i wyjaśnić, co się stało. Nie unikajmy takich rozmów, nie udawajmy, że nic się nie stało. Dzieci muszą wiedzieć, że my także mamy swoje granice i czasem nie wszystko wyjdzie tak jakbyśmy chcieli, ale najważniejsze to spróbować to naprawić. Poza tym, jeśli wymagamy, by dzieci nas przeproszały to bądźmy dobrym przykładem.

WSPÓLNY CZAS

Spędzajmy razem czas – ten dobry, wyjazdowy i ten zwyczajny, równie dobry. Wspólny czas i hobby chronią nasze dzieci przed uzależnieniami, szukaniem ryzykownych relacji, adrenaliny. Pokazują jak można spędzać czas, jak razem rozwiązywać problemy, jak się rozwijać. Chwile spędzone razem pozwalają nam na lepsze poznanie się, zobaczenie się wzajemnie w różnych sytuacjach, uczenie się od siebie nawzajem. Doceniajmy to, czego możemy nauczyć się od młodszych.

NIE BĄDŹMY WSZYSTKOWIEDZĄCY

Pokażmy naszym dzieciom, że czasem czegoś nie wiemy, że się mylimy, że musimy poszukać, że fajnie jest się uczyć przez całe życie. Pokażmy, że to oni mogą być naszymi nauczycielami i z chęcią ich posłuchamy, podyskutujemy. Pokażmy, że jesteśmy po prostu ludźmi a nie bogami, którzy o wszystkim decydują i są najmądrzejsi.

DYSKUSJE

Temat często drażliwy i przez niektórych uważany za odbieranie autorytetu a jest wręcz przeciwnie. Dzieci widząc, że traktujemy ich podczas dyskusji na równi starają się o dobre argumenty, czują, że mogą o czymś decydować, uczą się dbać o swoje sprawy. Dyskusja i dobra argumentacja pomagają w uzyskaniu podwyżki w pracy, targowaniu się, napisaniu dobrej rozprawki, szukaniu racjonalnych argumentów, kultury wypowiedzi. Pozwalajmy sobie na wspólne dyskusje.

CIEKAWOŚĆ

Bądźmy siebie ciekawi. Nawet jeśli wydaje nam się, że wiemy wszystko na temat, które dziecko z nami porusza to go wysłuchajmy. Może zobaczymy zupełnie nowy punkt spojrzenia na znaną sprawę? Może dowiemy się nowych rzeczy? Może po prostu razem spędzimy czas? Może przy okazji zaczniemy rozmawiać na trudniejszy temat, do którego nie mogliśmy podejść od jakiegoś czasu? Może zobaczymy ogromną mądrość i wiedzę naszych potomków? Ta ciekawość drugiej osoby może dać nam tylko zyski.

Powyżej przedstawiłam tylko ważniejsze elementy, które wpływają na relacje między dorosłymi i dziećmi oraz na każde relacje. Czasem trudno tą wiedzę zastosować w praktyce, ale mamy przecież czas na naukę – przed nami i naszymi dziećmi życie. Wyciągajmy wnioski z błędów i próbujmy być lepszą wersją siebie, bo w końcu jesteśmy dla naszych dzieci wzorem. Pamiętajmy, że nikt z nas nie rodzi się rodzicem i musimy się uczyć tego każdego dnia. Przypomnijmy sobie również, że jako nastolatki też nie byliśmy tacy bezproblemowi i próbowaliśmy różnych rzeczy, żeby sprawdzić co będzie i jak zareagują rodzice. Pilnujmy wzajemnie naszych granic i zasad, ale pamiętajmy, że warto dyskutować, bo może coś da się zmienić z korzyścią dla obu stron.

A co zrobić jak nie potrafimy stosować tych zasad i potrzebujemy wsparcia? Można poszukać dobrej literatury, która pomoże nam zrozumieć siebie i nasze dzieci, zapisać się na kurs komunikacji, poszukać webinarów na youtube, porozmawiać ze specjalistami np. psychologami, pedagogami, mediatorami.

A z czyich doświadczeń warto skorzystać? Janusza Korczaka, który jest niepokonanym autorytetem w szacunku do dziecka. Jaspera Juula, który pokazuje jak się dogadywać. Tomasza Zielińskiego, który jest mistrzem słuchania młodzieży. Marty Niedźwieckiej, która w przystępny sposób pomoże nam zrozumieć trudne mechanizmy rządzące psychologią i relacjami. Księdza Adama Szustaka, który pokaże jak rozwiązać problemy w zgodzie z uniwersalnymi wartościami. To są oczywiście moje wybory na dziś i na pewno za jakiś czas będzie ich więcej, a może po prostu będą inne. Na pewno każdy ma swoich mistrzów, którzy go prowadzą.

Rozwijajmy się dla siebie i naszych dzieci - one na pewno to docenią. Każdy nasz mały krok. Bądźmy w tej wędrówce razem.

Inspiracje dla zainteresowanych:

J.Korczak **"Jak kochać dziecko"**

J.Korczak **"Pedagogika żartobliwa"**

J.Korczak **"Prawo dziecka do szacunku"**

J.Juul **"Nie z miłości"**

J.Juul **"O granicach. Kompetentne relacje z dzieckiem"**

J.Juul **"Rodzic jako przywódca stada"**

J.Juul **"Nastolatki. Kiedy kończy się wychowanie?"**

Tomasz Zieliński

www.facebook.com/tomasz.zielinski.1656

oraz materiały na kanale Youtube

Marta Niedźwiecka

"O zmierzchu" – cykl materiałów na kanale Youtube

A.Szustak **"Rodzinne pole minowe"**

A.Szustak

"Rozplątani. Jak naprawiać trudne relacje"

oraz materiały na kanale Youtube

O Autorce

Marta Łempicka-Janik – surdopedagożka, interwentka kryzysowa pracująca od 20 lat w oświacie – początkowo w internacie a od 5 lat jako pedagożka szkolna w OSWG w Warszawie. Wielbicielka ludzi, żyraf, książek i podróży. Niezmiennie wierząca w moc słów i rozmowy. Prywatnie żona i mama 3 przecudownych dzieci – w tym dwóch nastolatków, którzy nauczą często więcej niż najlepszy kurs.

